

Grote RATELAAR

JULI - SEPTEMBER 2020

EXTRA DIK CORONANUMMER

IVN HEUVELRUG EN KROMME RIJN
KNNV ZEIST HEUVELRUG EN KROMME RIJN

ivn natuur
educatie

Activiteiten juli- september

(onder voorbehoud i.v.m. coronamaatregelen, check doorgang bij de coördinatoren)

JULI

Woensdag*	01	KNNV	Plantenwerkgroep	Inventarisatie
Vrijdag**	03	KNNV	Natuurwerkgroep	Werkmiddag
Vrijdag	10	KNNV	Vogelwerkgroep	Nachtexcursie Leersumse Veld
Zaterdag	18	KNNV	Plantenwerkgroep	Everdingenwaarden
Zaterdag	25	IVN-KNNV	Insectenwerkgroep	Vliegveld Soesterberg
Zaterdag	25	IVN	Publieksactiviteit	Kano-wandeltocht

AUGUSTUS

Zondag	02	IVN	Publieksactiviteit	Publiekszitting/brainstorm
Zaterdag	15	IVN-KNNV	Insectenwerkgroep	Heidestein
Zaterdag	15	KNNV	Vogelwerkgroep	Everdingen
Zaterdag	22	KNNV	Plantenwerkgroep	Meijendel
Dinsdag	25	IVN-KNNV	Paddenstoelenwerkgroep	Studieavond

SEPTEMBER

Woensdag	02	KNNV	Midweekgroep	Leersumse Veld
Dinsdag	08	IVN-KNNV	Paddenstoelenwerkgroep	Studieavond
Zaterdag	12	IVN-KNNV	Insectenwerkgroep	Nieuw Wulven
Zaterdag***	12	KNNV	Vogelwerkgroep	Trekvogels tellen, Treekerpunt
Woensdag	16	KNNV	Midweekgroep	Stameren
Zaterdag	19	KNNV	Plantenwerkgroep	Bisonbaai, Ooijpolder
Zondag	20	KNNV	Vogelwerkgroep	Amerongse Bovenpolder
Dinsdag	22	IVN-KNNV	Paddenstoelenwerkgroep	Studieavond
Woensdag	30	KNNV	Midweekgroep	Broekerpad (Scherpenzeel)
Zaterdag	26	IVN	Voorwandelen	Paddenstoelen
Zondag	27	IVN	Publieksexcursie	Paddenstoelen

* De plantenwerkgroep inventariseert elke woensdagavond kilometerhokken of andere bestemmingen

* De natuurwerkgroep heeft elke vrijdag een werkmiddag

** De vogelwerkgroep inventariseert vanaf nu elke zaterdagochtend trekvogels

Ijsboomgaard, half maart

Foto: Nicolien Drost

Grote RATELAAR

Natuur dichtbij: Oostbroek Foto: Jaap Buursma

Van de redactie

Bij de voorbereiding voor de nieuwe editie van de Grote Ratelaar realiseerden we ons dat dit nummer wel eens erg dun kon worden omdat veel niet is doorgegaan of door kan gaan. Dat deed ons besluiten tot een speciale oproep aan alle leden die tot ons grote plezier heel ruim werd opgepakt. Al snel stroomden er stukken binnen en hebben we de beide besturen toestemming gevraagd voor een extra dik nummer. Dat is jullie verdienste en we vinden dat erg leuk. Het is zelfs zo dat er nog artikelen naar het volgende nummer zijn doorgeschoven!

Een enkele maal kwam de vraag naar voren of het betreffende stuk wel kon, was het wel geschikt voor in het blad? Jullie kunnen gerust zijn, we maken een blad voor en door leden en zo divers als onze leden zijn, zo divers kan dus ook het aanbod zijn. Sommige leden willen graag wat informatieve stukken waar ze kennis bij opdoen, andere leden genieten met volle teugen van natuurbelevissen om die zelf ook eens op die plek te gaan ervaren of om vanuit huis even weer het gevoel te hebben midden in de natuur te staan. Er zijn leden die weleens de redactie hebben gezegd dat dit voor hen heel belangrijk is nu ze zelf (ook buiten Coronatijd) niet meer zo mobiel zijn. Laten we ook de foto's niet vergeten waar leden zeer van genieten.

In dit blad kom je dan ook van alles tegen. De gebruikelijke rubrieken en aankondigingen en veel, heel veel extra's! Natuur dicht bij huis, een slak op een tuinslang, een beekrombout die bij de Kromme Rijn wordt gespot, zorgen om het kandelaartje in je eigen woonplaats, ommetjes waarbij er dicht bij huis zoveel moois te zien is. Uiteraard wordt er ook bij onze leden veel gevogeld. Voor wie zijn/haar kennis wil verdiepen zijn er artikelen opgenomen over de ijsvogel en over 'De Hees/De Zoom'.

Enthousiast geworden? Smaakt het naar meer? Blijf in de pen klimmen en neem je fototoestel mee!

Inhoud (selectie)

- 4 Beverweerd
- 9 Vogelen langs de Lek
- 10 Ijsvogel
- 12 Padden overzetten
- 14 Estafette
- 16 Moestuiniëren
- 18 De Hees/De Zoom
- 21 1.5 M. excursie
- 23 Postzegeltuintje
- 24 Natuurfotografieheuvelrug-IVN-KNNV
- 27 Paddenstoelen zoeken
- 32 Bomen ABC

Colofon

Dit is een gezamenlijke uitgave van IVN afdeling Heuvelrug en Kromme Rijn en KNNV afdeling Zeist, Heuvelrug en Kromme Rijn

<https://www.ivn.nl/afdeling/heuvelrug-en-kromme-rijn>
<https://www.knnv.nl/heuvelrug>

Redactie: Jan Katsman,
Annemiek Meus, Pia Saurwalt,
Marijke Warmerdam

Kopij volgend nummer vóór
15 augustus 2020 naar:
pr@ivnhkr.nl (IVN)
marijke.warmerdam@hetnet.nl (KNNV)

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten of te wijzigen.

Drukker: Editoo B.V., Arnhem

Foto's omslag: Jaap Buursma

Beverweert

TEKST: LODEWIJK CRIJNS

De Ridderhofstad Beverweert is een van oorsprong dertiende eeuwse kasteel, gebouwd op een eilandje langs de Kromme Rijn. Het gebied ligt tussen Odijk en Werkhoven. Het kasteel ligt temidden van aangelegde tuinen en was ooit in handen van een telg uit de Oranje-Nassau familie. Nu heeft schilder Geert Jan Jansen er zijn atelier en expositieruimte. Hij wordt door vriend en vijand beschouwd als de grootste kunstvervalser van de afgelopen eeuw. Jansen schildert in de stijl van grote meesters als Monet, Klimt, Schiele, CoBra, van Gogh, nu onder zijn eigen naam.

Schilderachtig Beverweert Foto: Natuurfotografieheuvelrug-IVN-KNNV

Het gebied Beverweert:

De bovengrens van het gebied Beverweert wordt gevormd door de Langbroekerwetering. Hierin zijn vaak wilde eenden en meerkoeten te zien. Bij de boerderij van Simon van de Vlucht slaan we rechts af. Daar staan twee grote gele gietijzeren pilaren met daarop de naam Beverweert. Vandaar loopt een lange Lindenlaan, de Laan geheten, naar de toegangspoort van het kasteel. Aan het begin zien we rechts een bos, waar veel zangvogels zijn te horen. Hier lopen twee wandelroutes, het Willibrordespad, een lange afstandswandeling en het Adlerwinklerpad, een Klompenpad.

Op de Lindenlaan ligt het graf van een Franse piloot, de Heye, die hier in 1944 is neergestort. Aan weerszijden van de Lindenlaan zijn weilanden. Vlak voor de kasteelpoort begint aan beide zijden een bos, links een klein bos, rechts een groter bos, vol zangvogels. Er lopen in dit bos geen paden, het is zeer dicht begroeid met opvallend veel omgewaaide bomen. Wel kan er om het bos heen worden gelopen, vanaf de Beverweertse weg. Het is een gemend bos met veel beuken, eiken, elzen, kastanjes, berken. Loopt men deze Beverweertse weg af, dan ziet men ook daar een gele toegangszuil met de naam Beverweert erop, dit is de westelijke grens van landgoed Beverweert. Doorlopend komen er weilanden, gemarkeerd door een wilgenrij. Er is ter plekke een hoogzit, waar ik een tijd op heb gezeten, helaas géén reeën. Om het bos heen lopend kwam ik zowaar nog een hoogzit tegen waarop tot mijn verbazing een jager zat met een jachtgeweer, in alle stilte. Waarschijnlijk had hij het op de hazen gemunt, die in het veld liepen.

De zuidgrens wordt gevormd door de Werkhovenseweg, de N229, Deze overstekend is het enkele minuten tot in het midden van het pittoreske dorpje Werkhoven. Dat heeft een twaalfde eeuwse turfstenen toren kerk, de Sint Stevenskerk, gelegen aan de Middeleeuwse brink. De Brink met bebouwing is beschermd dorpsgezicht. De Kromme Rijn stroomt aan de zuidkant langs het kasteel. Oorspronkelijk was dit de hoofdstroom van de Rijn, maar doordat in de twaalfde eeuw een dam in de Lek werd gelegd bij Wijk bij Duurstede door de bisschop, stroomt het meest Rijnwater sindsdien door de Lek. De grond is zeer vruchtbaar en bestaat uit rivierklei. De Lindenlaan en de Beverweertse weg zijn deels met grind bestrooid.

Kort samengevat is het een zeer gevarieerd en interessant gebied. Een kasteel met bijhorend park, een rivier de Kromme Rijn, met al zijn waterleven, bosgebied en weilanden met houtwallen. Doordat het zowel regent als even later de zon weer schijnt, verschijnt er een prachtige regenboog aan de hemel: paars, rood, oranje, geel, groen, blauw, die minuten lang aan de hemel blijft staan. In de Bijbel wordt de regenboog als het nieuw verbond tussen Noach en zijn Schepper beschreven. Dit nadat het water waarop de ark van Noach drijft door de zondvloed, is verdwenen.

Deze mooie regenboog is een prachtige afsluiting van de eerste inventarisatie van ons gebied.

Kromme Rijn

Foto: Natuurfotografieheuvelrug-IVN-KNNV

Ineke Allis-Sicherer stuurde ons een foto-impressie van een wandeling van de midweekgroep vlak voor de Coronastop op Rhijnauwen/Amelisweerd.

Fort Rhijnauwen

Sleedoorn bij tennisbaan Amelisweerd

Gele trilzwam

Narcissenveld

Daarna werd het beperkt tot de tuin waar een eekhoorn bij de 'buren' ging eten.

Peperboompje

Van het KNNV-bestuur

TEKST EN FOTO'S: NICO BOLLE

Op initiatief van de redactie van dit mooie blad staat deze nu vol met natuurwaarnemingen van onze leden en IVN leden. Hoorde van de redactie dat er zo'n animo voor is dat niet alles in deze extra dikke editie geplaatst kon worden. Ik vind dit geweldig, dank voor al jullie bijdragen.

We leven vanwege het coronavirus nog steeds in onzekere tijden wat betreft onze vrijheid tot bewegen en het ontmoeten van elkaar. Tot nader order staan daardoor alle activiteiten van onze vereniging waarbij meerdere mensen bijeen zijn nog 'on hold'. Per e-mail zullen de leden geïnformeerd worden als er ontwikkelingen zijn. Op een slimme manier kunnen toch activiteiten ontplooid worden. Zo hoorde ik van Simone dat de natuurwerkgroep doorgaat met hun werkzaamheden en ze flink afstand tot elkaar houden. De ene staat aan een kant van het heideveldje en de ander aan de andere kant bij wijze van spreken. Maar voor de meeste werkgroepen is dit toch zeer moeilijk te realiseren vanwege het sociale aspect, het aantal mensen en de directe uitwisseling die daarmee gepaard gaat.

Geniet van je naaste omgeving. Dat ben ik ook gaan doen in de tijd die ik ervoor heb. Met mijn smartphone met camera en identificatie-app ben ik in mijn tuin en de omgeving insecten gaan fotograferen en benoemen. Zo ook ben ik met mijn vrouw naar Oostbroek gegaan begin mei om in plaats van het bezoek dat daar eind april zou plaats vinden met de insectenwerkgroep. Met pijlen was er een eenrichtingsverkeer parcours uitgezet op dit prachtige landgoed. Voeg een aantal foto's toe van ons bezoek.

Als bestuur gaan we in de loop van mei digitaal vergaderen. Een van de agendapunten zal zijn of dit jaar nog een ledenvergadering kan gaan plaats en hoe we gaan handelen met de vogelcursus die door corona gedwongen is afgebroken. We houden jullie op de hoogte.

Glansmug op meidoorn

In deze tijd worden we ons hopelijk meer bewust waar we staan als mensheid op deze wereld. Er wordt al veel gesproken over leefstijlverandering: minder consumeren, reizen, gebruik van schone technieken, verduurzamen landbouw e.d.. Dit is allemaal positief te noemen. Maar het is de vraag of we dit als mensen en samenleving op grote schaal gaan toepassen als de coronacrisis voor bij is. In ieder geval betekent het op korte tijd een vermindering van stikstofuitstoot, minder verkeerslawaai en minder vervuilde lucht.

De mensen willen toch iets te doen hebben en velen trekken de natuur in. De keerzijde hiervan is dat voorlopig vele natuurgebieden gesloten zijn vanwege de grote toeloop.

Roodkopvuurkever

Geen Ratelaar 'Coronastrand'

TEKST: ARJEN STRUIJK

Geen Ratelaar maar.....
Afgelopen weekend voor het eerst dit jaar met mijn vriendin op de mountainbike het bos in. De nieuwe route! Niet verder vertellen... bij Henschoten en Den Treek. Het weer was ongelooflijk en de lucht voelt zo heerlijk schoon aan in deze Corona tijd. Of verbeeld ik me dat? Het lijkt lichter, helderder en frisser. Het nieuwe, smalle en bobbelige pad vroeg twee uren lang onze volledige aandacht. Eigenlijk op het moment dat we van de route af willen gaan roept mijn vriendin... een slang.. en ja hoor... midden op het pad kronkelde een... hazelworm. Toch maar even afgestapt en het beestje een handje geholpen bij het oversteken.
Van al het moois... het mooiste van de dag.

Hazelworm

Natuurfotografieheuvelrug-IVN-KNNV

Deze zwaan stak samen met haar partner de provinciale weg over bij de Bilt.
De auto's stopten en ieder zat vol verbazing naar het overstekende stel te kijken.

Gelukkig op zijn nest

Foto: Pim Bredschneijder

Helemaal leeg bij prachtig strandweer!

Foto: Pim Bredschneijder

Waar zou deze paal staan...?

Foto: Pim Bredschneijder

Mooi kunstwerk van minder mooi afval

Foto: Pim Bredschneijder

Toevalstreffer

TEKST EN FOTO: MONIQUE BOSCH-POVEL

Toevalstreffer

Een slak met hetzelfde patroon als de tuinslang waarop hij zit en hij kruipt ook nog in dezelfde richting! Deze slak op zich is niet bijzonder, de tuinslang evenmin, maar de combinatie is wel erg grappig.

Dakbij

TEKST EN FOTO: HANS VONK

In mijn vakantiehuisje in Friesland (Sint Nicolaasga) we-melt het van de wilde bijen rond de dakrand van het rieten dak. Het is eind april en op mooie dagen tel ik er gemakkelijk 10-15 exemplaren per minuut. Aan de onderkant is het mooi droog en de vrouwtjes zijn daar op zoek naar geschikte rietstengels om te nestelen. Ik denk dat het metselbijen zijn (zie mijn foto). Een korte speurtocht op internet leidt mij naar de Rosse metselbij (*Osmia rufa*), onze meest algemene metselbij. Niet erg bijzonder dus, maar leuk dat ze hier massaal voorkomen. Rieten daken zijn blijkbaar uitstekende bijenhôtels voor wilde bijen!

Hoofddeksel

TEKST EN FOTO: PIET VAN WILLENSWAARD

Nu wij allen aan huis zijn gekluisterd wil ik jullie een idee aan de hand doen, of beter gezegd, op het hoofd zetten om je op veilige afstand van iedereen op straat te kunnen begeven.

In de uitvoering heeft de ontwerper zich laten inspireren door de vorm van het coronavirus.

Op de foto zie je het lente model.

Deze coronahoeden zijn nog niet in de handel, maar ik zal binnenkort een werkplaats inrichten om diverse modellen te kunnen produceren. Het gebouw moet royaal zijn daar de werknemers de ruimte moeten hebben voor het werk. Voor de financiering denk ik aan crowdfunding.

Het zal dus wel even duren voor ze op de markt zijn, wat voor Europa wel te laat is, maar de Amerikaanse markt is booming.

Rosse metselbij (*Osmia rufa*)

Vogelen langs de Lek

TEKST EN FOTO: ANNE VAN EMMERIK

Sinds ik geheel vanuit huis moet werken en alle activiteiten in groepsverband zijn stilgevallen, probeer ik eens per week even te gaan 'vogelen'. Het liefst vroeg op de dag en doordeweeks, om de drukte te ontwijken. Dit is de mooiste tijd van het jaar, iedere week zijn er weer nieuwe vogels te horen en te zien! Omdat het zo droog is, is het prima wandelen in de uiterwaarden van de Lek.

In de uiterwaarden van Everdingen zie ik o.a. de grasmus, braamsluiper en zwartkop, ik begin de verwantschap te zien. Een week later in de Steenwaard overkomt me hetzelfde met de tapuit, paap(je) en roodborsttapuit. Ik begin steeds meer te zien en te herkennen.

Naast vogels kom je natuurlijk ook andere vogelaars tegen, bijna altijd man (ouder dan ik) en ik heb de indruk dat velen heel vaak naar hetzelfde stukje komen. De standaard vraag is meestal 'heb je nog iets bijzonders gezien', het standaard antwoord is vaak 'neuh, een paar' (en dan een best bijzondere vogel noemen). Het is een spel, je niveau wordt ingeschat, ik sta 1 - 0 achter (vrouw), maar als ik m'n scoop meeneem heb ik wel bonuspunten. Als ik een camera met telelens zou meeslepen, tel ik waarschijnlijk pas echt mee. ;) Ze leven pas op als er een visarend wordt gezien.

Worden die mensen echt alleen blij als ze een visarend zien of hoort dit onderkoelde gedrag bij het imago van de (solo)vogelaar? Is het een manier te laten zien hoe ervaren je bent? Als ik vertel dat ik snorren heb gehoord en vlak bij de parkeerplaats al een braamsluiper heb gezien, moet ik toch wel heel gedetailleerd uitleggen waar precies. Enige opwinding kan ik niet bespeuren, maar ik zie ze later wel op de aangewezen plaatsen staan en elkaar vertellen waar ze moeten zitten.

Ik geniet van heel veel soorten vogels en laat dat ook blijken. Het is een hobby waar je nooit uitgeleerd raakt en het leuke is, bij de Vogelwerkgroep van de KNNV kom je gelijkgestemden tegen. Op een excursie is het geen wedstrijd, je ontdekt, leert en geniet samen van de natuur. Ik weet zeker dat bijvoorbeeld Nicolien meer weet dan vele andere vogelaars, maar ook een simpel puttertje kan waarderen!

Zo zie je maar, tijdens het vogelen leer je niet alleen bij over vogelgedrag, ook mensengedrag kan interessant zijn!

PS Die ene man staat nu al drie uur op dezelfde plek langs de Lek, is dat vanwege de vogels of zou-ie het thuis zo slecht hebben?

Rietgors

Foto: Anne van Emmerik

Planten en beesten

TEKST EN FOTO: MATTHIJS VAN HOORN

Ik fietste 23 april naar het braakliggende terrein tussen de Noordweg en de Gruttolaan in Zeist.

Hier staan enkele opvallende verwilderde planten: cipres-wolfsmelk en Kleine pimpernel. Zomers groeit hier ook de Gewone ossentong met mooie donkerblauwe bloemen en nog veel meer planten die de moeite waard zijn.

Daarna fietste ik door naar de groenstrook tussen de Kromme Rijnlaan en de sportvelden. Hier zag ik veel enkele-bandzweefvliegen. Ook een vuurjuffer en mijn eerste variabele waterjuffer. Verder ving ik hier een smal-bandwespbij. Ik twijfelde even of het een bij of een wesp was maar het bleek een solitair levende bij te zijn uit de groep van de wespbijen (nomada goodeniana). Ik meldde een 14 stippelig lieveheersbeestje op waarneming.nl en later kreeg ik de melding dat dit een zeldzame soort is buiten het bekende verspreidingsgebied en of ik een foto kon uploaden. Gelukkig had ik inderdaad een foto gemaakt.

Op de terugweg fietste ik nog even langs het sluisje in de Grift (locatie zie waarneming.nl). Hier staan tegen de sluiswand mannetjesvarens, tongvarens en muurleeuwebekje. Goed om te zien dat er zo dicht bij huis ook in coronatijd veel leuke dingen te zien zijn.

De ijsvogel

TEKST: KEES VAN RIJSBERGEN

FOTO: NATUURFOTOGRAFIEHEUVELRUG-IVN-KNNV

Voor een behoorlijk aantal golfspelers is de natuur een belangrijke motivatie om te gaan golfen. Golf en natuur zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Veel vrijwilligers onder de golfers besteden daarom zorg aan de natuur. De vogels hebben hierin een bijzondere plek. Zo worden er op de golfbanen in samenwerking met SOVON periodiek vogeltellingen gehouden en wordt er voor nestgelegenheid gezorgd. Soms nestgelegenheid voor een hele specifieke vogelsoort, zoals een wand voor de oeverzwaluw. De oeverzwaluw heeft uiteindelijk maar weinig gebruik willen maken van de oeverwand. Maar de oeverwand bood wel een luxe onderkomen aan de ijsvogel. De vestiging van dit ijsvogelpaartje op de golfbaan bood mij het geluk me regelmatig tijdens het golfen te verbazen over de mooie, exotische en kleurrijke verschijning. Eerlijk gezegd heeft de flitsend blauwe verschijning over de golfbaan mij meermaals afgeleid van het golfspel. Wanneer we kijken naar zijn levenswijze en (balts) gedrag blijkt het ook een hele fascinerende vogel te zijn. Een kijkhut naast de oeverwand, waar vele foto's jaloers op zullen zijn, bood mij gelegenheid vele uren dit top fotomodel te observeren en hier mooie plaatjes van te maken.

Onze ijsvogel is een waterminnende vogel uit de familie van de ijsvogels (Alcedinidae). Hij behoort tot de orde van scharrelaarsvogels (Coraciiformes), samen met de bijeneters, scharrelaars, hoppen en neushoornvogels. Over de hele wereld komen zo'n honderdtal ijsvogelsoorten voor. In (West-) Europa komt er maar één soort voor, de Europese ijsvogel (*Alcedo Atthis*). Zijn Engelse naam luidt kingfisher. Deze naam past uitstekend bij hem, want het is een mees-tervisser.

De ijsvogel is een kleine (17 – 20 cm) plompe vogel met een korte staart en korte poten, een grote kop en een lange snavel. De kruin en de vleugels zijn groenachtig blauw, de staart, de stuit, de rug en het onderste deel van de mantel, zijn schitterend blauw, variërend van azuur tot kobalt. De onderzijde en oorstreek zijn warm oranjebruin gekleurd. De keel en de vlek op de zijhals zijn sneeuwwit. Het mannetje en het vrouwtje zijn vrijwel gelijk, alleen de snavel bij de man is volledig zwart, terwijl het vrouwtje een orangerode snavelbasis heeft. Ondanks deze kleurenpracht is de ijsvogel vaak moeilijk waar te nemen wanneer de vogel roerloos op een tak zit, die over het water hangt. Vanzelfsprekend kiest de ijsvogel hun leefgebied in een waterrijk gebied, en dan vooral bij helder, ondiep, langzaam stromend helder en visrijk water. De zeer herkenbare roep, vooral tijdens de vlucht, verradt vaak de aanwezigheid van een ijsvogel. Het hoge tji of tjitu is karakteristiek en wijkt af van de roep van andere vogels. De ijsvogel is een piscivoor en jaagt voornamelijk op kleine vissen, zoals stekelbaarsjes. Vanaf zijn uitkijkpost boven het water, maar vaak ook biddend, zoekt de ijsvogel zijn prooi. Is de prooi in het vizier, dan stort de vogel zich met

hoge snelheid en opgevouwen vleugels bijna loodrecht in het water. Met de prooi in de snavel komt de vogel naar het wateroppervlak en vliegt met de gevangen vis terug naar zijn uitkijkpost. Hier wordt de prooi tegen de boomtak dood geslagen. Hierna wordt de prooi in zijn geheel ingeslikt met de kop eerst, zodat eventuele stekels zich niet vastzetten in de keel. De onverteerbare graten, schubben en dergelijke worden uitgebraakt.

De ijsvogel had in de jaren zestig van de twintigste eeuw te lijden onder de watervervuiling en de strengste winter van de eeuw (1962/1963), die de stand meer dan decimeerde. Want, terwijl de naam anders doet vermoeden, kan de ijsvogel slecht tegen vrieskou en strenge winters. De ijsvogel is geen trekvogel en meestal sterven de dieren door voedselgebrek omdat ze vanwege het ijs geen vis kunnen vangen. Met onderbrekingen na enkele koude winters, herstelde de stand zich aan het einde van de vorige eeuw. Door een lange serie van zachte winters, in combinatie met verbeterde broedomstandigheden: schooner water en herstel van natuurlijke beekoevers, bedroeg de populatie in het topjaar 2017 naar schatting rond de 1000 paren. De winter van 2017/2018 betekende echter een halvering van het aantal broedparen. De winter was weliswaar niet streng, maar na het zachte winterweer was de felle koude gedurende twee weken aan het einde van de winter fataal voor veel ijsvogels. Ijsvogels zijn echter in staat binnen een broedseizoen veel jonge vogels groot te brengen en zodoende het verlies te compenseren. Zo heeft de zachte winter van 2018/2019 weer een duidelijk herstel laten zien.

De ijsvogel leeft voornamelijk solitair en vormt alleen in het broedseizoen een paartje. In februari zoekt het mannetje een partner. De paarvorming is spectaculair, waarbij in de omgeving van de toekomstige locatie van het nest, beide ijsvogels elkaar op luidruchtige manier achtervolgen. Zodra het paartje is gevormd, is het uiterst territoriaal en tolereert het geen enkele andere ijsvogel. Een indringer wordt hard aangepakt, waarbij de ijsvogel harde

kreten slaakt. De ijsvogel is een hollenbroeder en graaft gewoonlijk zijn nest uit in een steile wand dicht bij het water. Van de zwaluwenwand op de golfbaan worden jaarlijks de openingen dichtgesmeerd met leem. Het is vervolgens afwachten welke opening door de ijsvogels wordt gebruikt om hun nest te maken. Door voor de wand vliegend stil te hangen (zogenoemd bidden) wordt door beide vogels de eerste leem weggepikt. Zo ontstaat een diepe gang, waarbij de vogels de grond met hun pootjes naar buiten werken. De gang kan een lengte hebben van 30 tot 100 cm en eindigt in een ronde nestkamer. Na de bouw van het nest volgt de balts, waarbij het mannetje het vrouwtje verleidt met een visje. Hij duikt voor het

wijfje in elkaar met hangende vleugels en strekt dan zijn kop in haar richting om het visje aan te bieden. Wanneer zij het visje heeft geaccepteerd en opgegeten volgt de paring. Het wijfje legt zes of zeven eieren. De broedtijd duurt 18 tot 21 dagen. Zowel het mannetje, als het wijfje broeden en voeren de jongen. Na ca. 4 weken zijn de jonge ijsvogels volgroeid. Na het uitvliegen voeren de ouders de jongen nog enkele dagen, waarna ze uit het territorium worden verjaagd. Meestal broedt de ijsvogel twee à drie keer per jaar.

Fase I van de balts: zal ze het visje aannemen?

Fase II van de balts: ze lijkt toe te happen

Fase IV van de balts: ze peuzelt het visje op

Fase III van de balts: ze pakt het visje aan

Fase V van de balts: een vereerd mannetje

Padden overzetten

TESKT EN FOTO: JOKE LUBACH

Twaalf jaar geleden kwam de vraag, van een van de bewoners op de Maarnse Berg, of de vereniging Maarn Maarsbergen Natuurlijk niet iets kon ondernemen tegen het doodrijden van padden en kikkers op de trek. Zo'n 10 enthousiaste amfibieliefhebbers meldten zich aan voor de werkgroep Padden. Er werd een scherm van ca. 1 km aan de linker kant van het fietspad neer gezet. Dertig emmers werden – daar achter – om de dertig meter ingegraven.

De deksel blijft op de emmer totdat de coördinator het sein geeft dat de start begint, op een dag in maart. Van tevoren is er een rooster gemaakt wie wanneer padden overzet. Dit gebeurt elke dag in de ochtend en de avond.

Het overzetten gaat als volgt: je neemt de eerste emmer uit het gat en gaat de rij emmers langs om de padden en kikkers te bevrijden uit de volgende emmers. Je hebt een handschoen aan tegen het beschadigen van het reptiel. In de emmer staat een stok, zodat een verdwaalde muis uit de emmer kan klimmen. Tussendoor en aan het eind van de weg, breng je dan de padden aan de rand van de berg, zodat ze zelf het – nog – hele eind naar het water van de zandafgraving kunnen voortzetten. Het is de bedoeling dat je de padden en de kikkers telt. Handig is hierbij wanneer je het mannetje op het vrouwtje aantreft. Ook is er kans op een salamander in de emmers. Bof je of heb je pech, het is maar hoe je het bekijkt, dan heb je wel zo'n 800 padden in een keer over te zetten! En zo zetten we elk voorjaar zo'n 3000 – 5000 padden en tientallen kikkers over. Wanneer het nog koud en droog weer is kan het paddenseizoen lang duren. Maar is het steeds prachtig voorjaarsweer dan is het zo gepiept.

Is het klaar dan worden de deksels weer op de emmers gedaan en er worden enkele losse schermen tussen uit gehaald, zodat laatkomers nog over kunnen steken. In augustus wanneer de padden – gespreid, niet massaal – weer terug naar het bos gaan, vinden ze het gat tussen de schermen weer.

Het overzetten is een dankbaar werkje om te doen en het is altijd heerlijk om een wandeling over de mooie Maarnse Berg te maken. Je geniet van het vogelconcert, de groen wordende bomen en struiken en het uitzicht op het Steneneiland met het water er omheen.

Kauwen

TEKST EN FOTO: MARIJKE WARMERDAM

Mijn tuin wordt goed bezocht door allerlei vogels die hier vooral eten komen halen. Ze vinden naast restanten malus-appeltjes onder meer vetbollen, gemengd vogelvoer, pinda's en af en toe wat broodkruimels. De merels komen vooral voor de rozijnen. De zonnebloempitten zijn ook zeer geliefd, maar die waren op, dus ging ik naar de dierenwinkel. Terugkomend uit de winkel zag ik een bijzonder tafereel: kauwen waren pluizen aan het trekken uit een wollig fietszadeldek van een fiets die aan de overkant stond geparkeerd (niet zo'n scherpe foto dus). Kennelijk behoefte aan een goed gestoffeerd nest!

Behoud kandelaartje

TEKST EN FOTO: MARCEL HOSPERS

Op Het Kant in het centrum van Houten stonden in het verleden veel plantjes van het kandelaartje, een zeldzame soort steenbreek (*saxifraga tridactylitis*, zie <https://www.inaturalist.org/observations/40830889>). Door het groen-beleid van de gemeente Houten (verwijdering van “onkruid”) dreigt het kandelaartje nu helemaal te verdwijnen.

Ik heb daarom in het voorjaar van 2019 een pleidooi gehouden tijdens de bijeenkomst visie-op-groen-en-bio-diversiteit en op de kaart van de gemeente Houten aangegeven om welke plek het gaat. Helaas heeft dat niet geleid tot beheer dat tot instandhouding leidt van deze soort. De verharde slootkanten waar de soort veel groeide zijn opnieuw ingezaaid en de soort is daar verdwenen. Ze staat nog heel beperkt op Het Kant langs het straat-meubilair en bij het bankje. Helaas werd daar in het verleden en nu ook half maart weer met heet water de groene begroeiing verwijderd. Dat gaat ten koste van leuke soorten als deze steenbreek en ook bijvoorbeeld geel walstro.

Mijn hartekreet

Kan dat verbranden van het groen op Het Kant niet gedaan worden voor het ontkiemen van kandelaartje en na de zaadzetting ervan? Dus dat er in maart en april niet gebrand wordt op Het Kant? Het is een voorjaarssoort dus in de zomer en herfst mag Het Kant er kaal en steenachtig uitzien. Dan kan deze leuke soort behouden worden in het centrum van Houten.

PS: inmiddels (begin mei) heeft het inzaaien van de hellingen wel geleid tot een fleurige zone met bloemen. Ik weet niet of het een succesvol lint voor de bijen is, maar de saxifraga is er wel weg.

Blijf thuis!

AUTEUR: IRENE VAN OOSTERHOUT

Gelukkig heeft het huis een tuin. Iets waar ik altijd blij mee ben, maar dit voorjaar nog meer dan anders. De tuin is nog nooit zo goed bijgehouden en opgeruimd! Natuurlijk blijft er blad en rommel liggen en mag het onkruid grotendeels zijn gang gaan. We kunnen naar buiten, en we mogen ook een rondje wandelen of fietsen. Wat een geluk om op 5 minuten fietsen van Nieuw Wulven te wonen. Ik geniet, maar in de natuur geniet ik nog meer als ik mijn waarnemingen (en vragen!) direct kan delen...

Ik spreek een goede vriendin uit Noord-Holland aan de telefoon. Zij heeft er ook ‘last’ van en dus spreken we een keer samen af. We voelen ons in overtreding, zien de borden boven de snelweg bestraffend naar ons kijken. Maar wat genieten we van elkaars enthousiasme en aanvullingen. Eerst door het weiland van een begripvolle boer: onze auto’s mogen op zijn terrein omdat de P-plaats net voor onze neus wordt afgezet met rood-witte linten. Een haas, grutto, kievit, pieper (we houden het op gras-). Dan komen we bij een brede rietkraag en water. Rietzanger, rietgors, slobend en ons eerste eendenkuiken van dit jaar (vers, in de bek van een blauwe reiger). Er cirkelt wat boven ons en met het vogelboek erbij wordt het een ruigpootbuizerd. Wat een energie geeft dit. En dan moet de blauwborst nog komen! Te kort om de zang de volgende keer te herkennen, maar lang genoeg om zijn blauwe borst te zien.

We stralen en wandelen terug naar de auto’s. Er volgt een vreemd afscheid op afstand. Daarna rijden we ieder terug naar ons huis, gevuld met kinderen en beeldschermen. Hier kunnen we even op teren!

Foto: Jan Katsman

In-het-wild-estafette

TEKST EN FOTO'S: NARDA BLANKEN

Hierbij nodig ik jullie uit om mijn blog te lezen van een weekend alleen in de natuur. Ik heb dit gedaan in het kader van de in-het-wild-estafette met walden.nu (Sonja van der Sar), gebaseerd op het boek Walden van de Amerikaan Henry David Thoreau. Hij publiceerde dit boek in 1854 op basis van eigen ervaringen met een periode eenvoudig leven in het bos. Hieronder een paar stukjes uit mijn blog "De mens is zijn eigen vijand".

De drie zussen

Op zaterdagochtend rij ik naar mijn bestemming, een landgoed in Drenthe. Ik struin dwars door het bos en vind daar de perfecte plek. Dit voelt helemaal goed. Ik zet mijn tentje op en span een tarp om mijn proviand (en mijzelf) zo nodig droog te kunnen houden. Ik zet thee. Het goede leven is begonnen!

Als ik later op mijn rug op de grond lig en naar boven kijk, ontmoet ik de drie zussen (zoals ik ze noem in mijn hoofd). De ranke douglasbomen reiken tot hoog in de lucht. Ik voel hun kracht en bescherming. Ik zie een vierde. Dan de vier musketiers? Onmogelijk, ze stralen een vrouwelijkheid uit. Een zachtheid, tussen hun kracht door. Zo mijmer ik nog even verder, maar ik ben ook snel weer afgeleid. Ik zie berkjes, en kan de schors gebruiken als tondel. Ik moet nog een stookplaats maken. Brandhout zoeken. En ik moet vooral ook contact maken met de natuur en verdorie, waarom lukt dat nou niet....

De drie zusters

Als er een luikje opengaat

Ik steek een kampvuurtje aan en geniet van mijn home made pizza en de duisternis die zich langzaam meester maakt van het bos. Het wordt een koude nacht en ik slaap slecht. Ondanks een extra plaid ril ik in mijn slaapzak. Ergens in de avond of nacht (tijdsbesef heb ik niet echt meer) een vreemde gewaarwording. Er daalt zomaar op eens een voelbare, serene rust neer in het bos. Of is het in mijzelf? En zonder enige waarschuwing is het alsof ik

word afgepeld, of er een luikje opengaat in, ja wat.. een pantser, beschermende schil? In een fractie van seconden schieten persoonlijke maar ook andere gebeurtenissen door mijn hoofd....

Zonsopkomst

Zoektocht

Ik ben vroeg wakker, kruip naar buiten, trek de plaid om mij heen en drink koffie terwijl ik geniet van het vogelconcert. Om warm te worden verzamel ik alvast wat brandhout voor vanavond. Maak ontbijt. Wat nu? Ik probeer drie kwartier de ruimte om mij heen te observeren. De bomen, hun takken wuivend in de wind. Maar het is nog zo onrustig in mijn hoofd. Dan maar die gedachten observeren, niet oordelen, en weer loslaten, tot er stilte ontstaat. Niets. Ik kijk gefrustreerd om mij heen. Waar is nou die connectie? Waar het antwoord op de vraag: wat is mijn relatie met de natuur? Ik voel niets. Lekkere blog wordt dat! Een beetje bozig geef ik de pijp aan Maarten. Als die natuur niets met mij wil, voel ik mij ook niet geroepen energie in haar te steken. Ik laat haar in haar eigen sop gaarkoken! Ik trek mij verbolgen terug met een boek van Jules Evans: leven in extase....

Thuiskomen

Ik leg mijn plaid op de grens tussen bos en grasland, in de zon. Lekker warm. Hoor wat ritselen. Een piepklein spinnetje, op een verdord eikenblad dat tussen de grassprietjes uitsteekt. En weg is tie. Weer geritsel. Dit keer op een ander blad. En weer. Ik lig ondertussen met mijn neus bijna op de grond. Zijn pootjes op het dorre blad verraden steeds zijn nieuwe plekje. Ik glimlach. Zou hij zich daar ook koesteren in de zon, net als ik? Ook een torretje komt voorbij. In sneltreinvaart. Heen en terug. Zijn kop koperkleurig, zijn schild als van goud. Net een kostbaar edelsteentje. De grassprietjes bewegen in de wind en ik beweeg mee met die minuscule wereld. Ik voel mij opgenomen, onderdeel ervan. Rust. Verbondenheid. Het is goed zoals het is. In het Nu. Ik lig een uur zonder gedachten, gewoon te Zijn.

Ooit heeft de mens zich onderdeel van de natuur gevoeld. Waar en hoe zijn we zo afgedreven, van haar vervreemd?

Home made pizza

Nieuwsgierig geworden naar het hele verhaal? Kijk op <https://sonjavandersar.nl/blog/in-het-wild-estafette/de-mens-is-zijn-eigen-vijand/>
Op deze website vind je ook de andere blogs van mensen die met het estafette-stokje de natuur in trokken.

Zouweboezem

TEKST EN FOTO: JOKE LUBACH

Weer een mooie dag om de natuur in te gaan! Nu met mijn zus voor een negen kilometer wandeling in de Zouweboezem voor de vogels. Zij vanaf Zoetermeer, ik vanaf Maarn. Wij houden beiden én van wandelen én van vogels kijken.

Je hebt een heel kleine parkeerplaats, net als je de A27 afkomt en richting Lexmond gaat. We kwamen daar zowat tegelijkertijd aan. Wandelschoenen aan en rugzak op en

gáán. Eerst heb je een heel lang grint/graspad, maar let op het kleine brugje naar een boomgaardje! Daar kan je heel leuk je meegebrachte koffie drinken. We lopen nu eerst de polder Achthoven door. Wat een pracht van een natuur! De meidoorn bloeide volop en het fluitenkruid en in de populieren zat het nieuwe blad. Een zwaan zat te broeden aan het kreekje waar we het lange pad langs liepen. Tjiftjaf, zwartkopje, winterkoninkje en ja, daar in de verte: de koekoek! En liet hij zich ook zien door dichterbij te komen.

Wat is het hier prachtig. We kwamen uit in de Zouweboezem, hier was het wat drukker met wandelaars en vogelaars. Drie purperreigers in de verte, grutto's in de wei met grauwe ganzen met al grote jongen. Ook een zilver- en een blauwe reiger. Man bruine kiekendief en een buizerd vloog roepend over. In het riet rietzangers en rietgorsen. Het bruggetje over richting het kijkscherm. Iemand had de blauwborst gezien en een koninginnenpage zien langs vliegen. Achter het scherm zag je niet veel in het water, we hadden ook alleen onze verrekijker mee en geen telescoop. Maar wel kwamen daar vliegenvlug twee visdiefjes en twee zwarte sterns over. In het water een echtpaar meerkoet met jongen. Op een bankje aan het hoofdpad geluncht en toen een andere weg terug, tegenover het bankje een boomgaard langs. Je loopt dan door een wei over een gemaaid pad. Hier zijn kleine plasjes, waar je langs kunt lopen. Er zwom een fuut en we zagen een grote vuurvlinder. Het melkviooltje kan hier bloeien, maar wij hebben het niet aangetroffen. Na nog een slokje en een knabbeltje in het boomgaardje, namen we afscheid bij de auto en gingen ieder onze weg naar huis.

Beleving in Bunnik

TEKST: SOPHIEKE NIJHUIS-BOUMA

Natuurbeleving in coronatijd in het Kromme Rijn-gebied bij Bunnik

Vanaf maandag 16 maart jl. deed thuiswerken en -studeren massaal zijn intrede in Nederland. Zo deed ik woensdag 18 maart jl. mijn vrijwilligerswerk voor het Nationaal Ouderenfonds, waarvoor ik tot dan toe naar Amersfoort ging, voor het eerst vanuit mijn huis in Bunnik. Na afloop van mijn werkzaamheden was het tijd om de benen ter strekken. Dus deed ik mijn wandelschoenen aan en maakte in westelijke richting een wandeling over het Jaagpad langs de Kromme Rijn. Ik was benieuwd wat ik aan bloeiende planten zou tegenkomen.

Ter hoogte van Nieuw Amelisweerd verliet ik het Jaagpad en liep via de zichtas richting provinciale weg om vervolgens via een meer westelijk pad vlak langs de A27 terug te keren naar de Kromme Rijn. Op dat pad bloeide klein hoefblad massaal terwijl ik een aantal jaar geleden daar in het vroege voorjaar massaal winterakonieten zag bloeien. Terug bij Nieuw Amelisweerd stak ik de Kromme Rijn over en volgde de noordelijke oever door het park-landschap van Oud Amelisweerd. Daar stond langs de zichtas in noordelijke richting een slanke sleutelbloem te bloeien.

Mijn route bereikte via het Vagantenpad weer de Kromme Rijn. Nabij de brug waarover je de bebouwing van Bunnik inloopt, is een aantal jaren geleden een amfibieënpoel aangelegd. In het gras eromheen had ik jaren geleden al eens bloeiende kievitsbloemen gezien. Zouden ze er nu ook weer staan? Bingo! Op weg naar huis maakte ik nog een lusje over De Niënhof. Daar bloeiden op het grasveld vóór het parkeerterrein veel vroege sterhyacinten, een soort met twee grondstandige bladeren zoals de wetenschappelijke naam *Scilla bifolia* ook aangeeft en langs het water stonden zomerklokjes al vroeg in bloei!

Zo'n twee weken na mijn wandeling las ik dat het Jaagpad sinds 27 maart jl. afgesloten is omdat het pad te smal is om anderhalve meter afstand te houden.

Op 23 april jl. fietste ik van Bunnik naar Utrecht voor boodschappen die in Bunnik niet meer verkrijgbaar zijn. Op de terugweg koos ik voor een route door het buitengebied. Zo fietste ik over een fietspad door het bosje bij het fort bij Rhijnauwen. Daar bloeide daslook volop en verderop zag ik look-zonder-look. Op die plant zet het vrouwtje van het oranjepier per plant één oranje verkleurend eitje van één mm af, net als op pinksterbloem en judaspenning. Ook fluitenkruid begon al in boei te komen. Die plant komt massaal voor langs het Jaagpad,

maar staat daar nu ongezien te bloeien. Bij de plek waar in maart kievitsbloemen bloeiden, klonk nu vanuit de poel het gekwaak van kikkers. Hoewel daslook, look-zonder-look en fluitenkruid ook in mijn tuin staan, had ik deze waarnemingen in het veld niet willen missen, al was het maar om even wat lichaamsbeweging te hebben.

Daslook en look-zonder-look

Foto: Marijke Warmerdam

Moestuinieren

TEKST EN FOTO'S: ANNEMIEK MEUS EN JAAP BUURSMA

Sinds het begin van alle maatregelen mogen we als beheerwerkgroep niet meer op de Niënhof werken. De ringslangen en de ijsvogels moeten nu alles op eigen kracht doen, vooral de ringslangen hebben pech, hun kraamhotel was nog niet gebouwd, de ijsvogels waren al ingericht. Ze zullen het hoop ik ook wel zonder ons redden. Ik ben bang dat wij er meer hartzeer van hebben. De bereklauw en de Japanse duizendknoop staan te juichen, zij groeien lekker door. Vanuit de moestuin naast de Niënhof houd ik angstvallig een oogje in het zeil. Wat ben ik blij dat ik die moestuin nog heb!

Hopelijk ook dit jaar weer mooie kolen.

Het is er heerlijk, Jaap en ik willen graag naar buiten maar vinden wel dat het onze 'plicht' is om niet mee te helpen aan de drukte op de weg en het file-fietsen op bijvoorbeeld de Bisschopsweg. De moestuin is een mooie reden om toch even over de Koelaan te gaan. De bedjes moeten immers gemaakt, de aardappelen en uien de grond in en straks het zaad. Iedere stap is er 1 want toen de aardappelen lagen te kiemen was ik nog bang dat we helemaal niet meer naar buiten zouden mogen. We hebben het nog nooit zo gezellig gehad op de moestuin! Ik ben er vaak alleen maar nu is het een drukte van belang. Ik kom steeds mensen tegen, we informeren bij elkaar hoe het gaat en bovenal we delen met elkaar hoe ontzettend gelukkig we in deze tijd zijn met de tuin. Alleen maar positief, niemand klaagt over te droog, te nat, het zaad komt niet op, heeft ie het dit jaar weer niet gedaan enzovoort enzovoort. Het is iedere keer een klein feestje en ik prijs me gelukkig. Ik besef maar al te goed dat ik met die moestuin in deze tijd in een riant positie verkeer. Niet iedereen heeft er een, niet iedereen heeft een tuin, zelfs niet altijd een fijn balkon en sommige mensen onder ons mogen niet eens meer hun kamer af omdat ze de pech hebben om in een woonzorgcentrum te wonen waar Corona is. Daarom wil ik dit keer graag wijzen op het feit dat je ook in een kleine ruimte nog iets kunt doen.

Bloemen horen er ook bij.

Op het internet kom je mooie ideeën tegen als je als zoekopdracht: 'tuinieren op de vierkante meter' geeft. Even zelf zoeken, ik vind namelijk dat ik hier geen reclame mag maken. Misschien een idee voor onze organisaties om in de toekomst eens aandacht aan te besteden aan tuinieren op de vierkante meter via een korte cursus, naast de Tuinreservatencursus. Want groen doet goed, zeker in deze tijd. Mijn ene buurvrouw is al enthousiast begonnen met een balkonkasje en straks deel ik weer wat van onze moestuin uit, kan ik mijn tuinfeestje op 1.50 meter afstand lekker delen in de buurt.

Sinds de moestuin maak ik ook weer zelf (bramen) jam.

Wat zie ik ...

TEKST: JOKE VAN GINKEL

Aan de schutting heb ik al enige tijd een vogelhuisje hangen, eigenlijk twee vogelhuisjes, waarvan één in de vorm van een boomstam. Beide huisjes zijn door meesjes bewoond en ik zie ze regelmatig heen en weer vliegen. Nu wil het geval dat een buurt-kat dit dus ontdekt heeft. Regelmatig komt deze kat dan ook in de tuin van de buurvrouw en mij even buurten. Kijken of de vogeltjes er nog zijn. Met name bij het eerste huisje dat ook echt op een huisje lijkt. Het andere huisje is, door zijn uitvoering als boomstam, niet interessant.

Hij kijkt ze eruit!

Foto: Joke van Ginkel

De Hees / De Zoom biodiversiteit en hotspot

TEKST: SIMONE LAANBROEK

Al enkele jaren is de KNNV natuurwerkgroep actief in het bosgebied de Hees/de Zoom, tussen Soest en Park Vliegbasis Soesterberg. We zijn gestart met het schonen van twee heideveldjes, waarbij naast de opslag in het veld ook de Amerikaanse vogelkers, die langs de randen stond werd aangepakt (= verwijderd of geringd). Daarnaast wordt nu op meerdere locaties in het bos de Japanse duizendknoop verwijderd. Maar het gebied is veel meer dan een gemengd bos met wat heideveldjes, het biedt een grote variatie en biodiversiteit en dat is mede te verklaren door de ontstaansgeschiedenis van het gebied.

Ontstaansgeschiedenis

De Hees/de Zoom ligt tegen de Utrechtse Heuvelrug aan. De Utrechtse Heuvelrug is zo'n 200.000 tot 150.000 jaar geleden ontstaan in de voorlaatste ijstijd, het Saalien, als gevolg van opstuwend ijs dat vanuit Scandinavië Nederland bereikte. In de laatste ijstijd, het Weichselien (tussen 70.000 en 10.000 jaar geleden) was ons land een poolwoestijn. Er lag geen sneeuw maar met een gemiddelde jaartemperatuur onder de -2 graden was het te koud voor begroeiing. Door de wind werd het land in deze periode bedekt met een dikke laag dekzand, waardoor bodem ondoordringbaar werd. Met het stijgen van de temperatuur kon de vegetatie weer groeien, er ontstond een moerasachtig veengebied dat vanaf 1000 na Christus begroeid raakte met heide.

Locatie De Hees

Foto: Jan Jonker

Grafheuvels van 2000 voor Christus duiden op de eerste menselijke bewoning. De Hees, een voormalig engdorp gelegen op wat nu de Vliegbasis Soesterberg is, wordt al in 838 in de oorkonden genoemd. Dat is eerder dan Soest, dat pas in 1028 voor het eerst wordt vermeld. De naam Hees is waarschijnlijk afgeleid van het woord *hasjo*, dat heg, kreupelhout of struikgewas betekent. De naam zou ook afgeleid kunnen zijn van het woud Fornheze. Het gebied de Hees wordt opgedeeld in Hoog- en Laag Hees. Hoog Hees ligt rond de Paltz en de Zoom, met Laag Hees wordt het lagergelegen gebied ten noorden daarvan bedoeld.

Vanaf de 13e eeuw wordt het gebied grootschalig ontgonnen voor turfwinning. Rond 1600 is Laag Hees grotendeels afgegraven en wordt vervolgens gebruikt voor akkerbouw en heide, waar vee (vooral schapen voor wol, vlees en mest) werd geweid en plaggen werden gestoken voor het strooisel in de potstal. Door overbeweiding en te veel plaggen, kwam het dekzand weer bloot te liggen en ontstonden op deze manier plaatselijk zandverstuivingen, de restanten daarvan kennen we nu als de Korte- en Lange Duinen. Door goedkope wol uit Australië en de uitvinding van kunstmest in de 2e helft van de 19e eeuw waren schapen niet meer nodig. De heide werd overwoekerd door bos en de stuifzandgebieden werden bedwongen door aanplant met vooral Grove Den.

Jeneverbessen en Korstmossen

Het gebruik van het gebied door de eeuwen heen heeft ervoor gezorgd dat het gebied de Hees/de Zoom een zeer gevarieerd en biodivers is. Voor een goede kijker is dat nog te zien of te ontdekken. Er zijn statige beuken en eikenlanen als restant van landgoedparken. Op de grens van Pijnenburg en de Zoom ligt nog een oude begroeide boswal, die vroeger boerengeriefhout leverde. In het gebied de Zoom zijn op de (vroegere) zandverstuivingen nog jeneverbessen te vinden en (soms zeldzame) korstmossen. Hierover wil ik nog wat meer vertellen.

De jeneverbes is een tweehuizige struik (er zijn vrouwelijke en mannelijke planten), die 10 meter hoog kan worden, maar ook in de breedte kan uitgroeien. De vorm kan sterk wisselen. De jeneverbes is de enige boomsoort die op de Nederlandse Rode Lijst van planten staat. De struik is een pionierssoort waarvan de zaden kiemen in minerale bodems (stuifzanden) na enkele natte jaren. Voor het voortbestaan van de jeneverbes is het belangrijk dat er voldoende exemplaren (liefst minimaal ongeveer honderd) bij elkaar in de buurt staan en dat ze vrij staan.

Vrijgezette jeneverbes

Foto: Jan Jonker

Korstmos

Foto: Hans Kamerbeek

De wind kan dan het stuifmeel verspreiden, dit wordt het “roken” van de bomen genoemd. Na de bestuiving ontstaan er kegelbessen, die door de Grote lijster gegeten worden en voor verspreiding van de zaden zorgt. Verspreid in Nederland zijn nog enkele restlocaties, waaronder dus de Zoom, waar het de oudste en oorspronkelijke bomen zijn. Waarschijnlijk is de boswal ontstaan door stuivend zand dat werd vastgelegd door de jeneverbessen. De veel voorkomende grove den is later aangeplant en geen wilde soort.

De Hees

Foto: Simone Laanbroek

Verder zijn er ook plekken waar (zeldzame) korstmossen voorkomen. De Zoom wordt zelfs samen met Park Vlieg-basis Soesterberg als “hotspot” voor korstmossen genoemd, wat blijkt uit het verslag van een lichenologische excursie van Soest Zuid naar de Lange Duinen en De Zoom. Enkele genoemde soorten zijn ezelspootje, girafje, hamerblaadje, bruin heidestaartje, open heidestaartje, gewoon stapelbekertje, randstapelbekertje, doornig heide-

Bloeiende jeneverbess

Foto: Jan Jonker

Pauze voor natuurwerkers

Foto: Jan Jonker

staartje, stuifzandkorrelloof, gebogen rendiermos en varkensspootje. Meerdere partijen (o.a. Provincie Utrecht, Gemeente Soest, ASR) zijn bezig met herstelplan voor de korstmossen, dat naar verwachting na het broedseizoen van dit jaar kan worden uitgevoerd. (Hans Kamerbeek heeft in 2019 hierover een stukje geschreven voor de Grote Ratelaar).

Als onderdeel van dit natuurherstelplan is de natuurwerkgroep in de afgelopen maanden bezig geweest om de korstmossen en jeneverbessen zoveel mogelijk licht en ruimte te geven. Nu maar hopen dat de grondeigenaren en belanghebbenden hun plannen met betrekking tot het natuurherstel snel uitvoeren, zodat de Hees en de Zoom nog mooier, gevarieerder en toekomstbestendiger worden.

Met dank aan Jan Jonker, Jan Lansbergen en Hans Kamerbeek, natuurwerkgroepleden, die de korstmossen en jeneverbessen hebben gelokaliseerd, op kaart hebben gezet en informatie hebben aangedragen.

Japanse duizendknoop

Foto: Jan Lansbergen

Bronnen:

De beschrijving van het ontstaan is gebaseerd op de beschrijving van het natuurpad de Zoom door het IVN Eemland <https://www.ivn.nl/afdeling/eemland/natuurpaden-ivn-eemland>.

Over de jeneverbessen en de Hees is Wikipedia geraadpleegd.

Toelichting uitwerken maatregelen korstmossen Soest en Eemland, rapport Bosgroep Midden Nederland, juni 2018.

Kleurige verschijningen

TEKST EN FOTO'S: JAN KATSMAN

Gelukkig mogen we ondanks het advies: **BLIJF THUIS!** nog wel de natuur in, zeker als je dat alleen doet op plaatsen waar niet al te veel mensen komen. Ook gelukkig dat ik hier dicht bij een paar plekken heb waar je allerlei leuke vogels, vlinders en libellen kunt ontmoeten.

In dit artikel komen het oranjetipje en het groentje aan bod, de blauwborst zien jullie ergens anders in het blad en de beekrombout kwam in de nieuwsbrief al voorbij fladderen.

Oranjetipje

Eén van de eerste rondfladderende vlinders in het jaar is het oranjetipje. Deze vlinder overwintert als pop en vliegt al vanaf eind maart, begin van april. Mijn eerste dit jaar zag ik op 7 april in onze eigen tuin. Vanaf dat moment zag ik ze ook vliegen op landgoed Broekhuizen in Leersum. Op 17 april vond ik op pinksterbloemen in de wei de piepkleine oranje eitjes. Vanaf dat moment ging ik ook kijken of rupsjes kon vinden. Op 5 mei lukte dat! Er bleken zelfs twee rupsjes op dezelfde plant te zitten en bovendien ook nog een eitje. De rupsen voeden zich met de eiwitrijke zaden van de waardplant, meestal pinksterbloem of look zonder look, maar in de tuin kan het ook op judaspenning voorkomen. Bij ons helaas niet. De grotere rupsen schijnen trouwens ook de kleintjes wel eens op te eten. Als de rupsen na een aantal vervellingen volgroeid zijn zoeken ze een stevige plant of struik en daar verpoppen ze zich, hangend aan een stengel of takje. Pas in april 2021 mogen ze als vlinder weer naar buiten.

Groentje

Een erg mooi vlindertje is het groentje. Het is in Nederland een schaarse vlinder, maar in onze omgeving kun je hem nog wel eens tegenkomen. Ik zag ze in het Leersumse Veld dit voorjaar gelukkig ook al weer.

Gewone ereprijs

1,5 M. excursie

TEKST: SUZANNE VAN DER MAREL
FOTO'S: JUDITH PIJNACKER EN ANNE JANSE

Wij, – drie enthousiaste deelnemers van de KNNV-vogel-cursus van vorig jaar –, gingen zondag 3 mei op anderhalvemeter-excursie. En dat werkte prima! Er is best veel mogelijk binnen de richtlijnen die gelden in coronatijd. En met dit weer en de vele vogels wil je niet alleen maar binnen zitten. De 'reis' ging naar Werkhoven, landgoed Beverweert en omgeving. We hadden prachtig warm weer, de jassen en handschoenen konden al snel uit. Om veel vogels te kunnen spotten en de 'drukte' een beetje te mijden, gingen we wat vroeger op pad. Wat is het daar toch mooi. De zon liet zich geregeld zien, waardoor het felle groen nog feller werd. Meteen nadat we het eerste weiland hadden doorkruist, werden we getrakteerd op een koppel buizerds, waarvan de ene helft stoer werd weggejaagd door een scholekster. Daarna zagen we een eenzame Canadese gans, wilde eenden, een grote groep grauwe ganzen, meerkoeten, een stel nijlganzen en een blauwe reiger. De vinkjes, putters, tjiftjafs, boomkruiper, roodborsten, zwartkoppen, pimpelmezen, boerenzwaluwen en koolmezen verzorgden het achtergrondkoor. De natuur staat er prachtig bij na deze week regen: meidoorns, look -onder-look, ereprijs en ander prachtig geurend en kleurend groen.

Rups van rietvink? Laat het de redactie weten!

Zelfs de groene kikkers gaven acte de présence. En toen: een vogel die prachtig zat te zingen met een metalig geluid wat we niet kenden. Hij zat laag in de (prik) struiken. Hoeveel we ook door de struiken banjerden, we konden hem niet zien. Maar horen zeker!

Na lang dimdammen besloten we onze hulplijnen in te zetten: we stuurden een opname naar vogelexperts Han en Henrik. Vrijwel direct kregen we het unanieme antwoord terug: een nachtegaal! We hebben er mooie opnames en herinneringen aan overgehouden: wat komt er een prachtig en hard geluid uit zo'n klein onzichtbaar beestje! We hebben een mooie wandeling gemaakt die iets langer uitpakte dan we vooraf hadden bedacht. Maar dat alleen omdat er zoveel te zien was! We hebben het kasteel zelf maar bewaard voor een volgende keer. Met een vol en voldaan vogelhoofd keerden we huiswaarts van onze anderhalvemeter-excursie. Voor herhaling vatbaar en zeker aan te raden.

Bloeiende meidoorn

Gebruik IVN-locatie

De aanvraag voor het gebruik van de locatie doe je bij Pim Bredschneijder (secretaris@ivnhkr.nl) onder vermelding van: wie, soort activiteit, personen-aantal, datum met begin- en eindtijd, eventueel benodigd materiaal, indien aanwezig op de locatie. Pim plant dit in op het schema bij Schoonoord en er volgt een bevestiging! Na bevestiging ontvang je het toegangspasje (en instructie voor het gebruik). Na afloop lever je het pasje volgens afspraak weer in. Meer inlichtingen: Pim Bredschneijder

Bloesem van Pinova appel

TEKST EN FOTO'S: JOKE VAN GINKEL

De Pinova appel heet in het Latijn *Malus domestica* Pinova en staat op het moment mooi in bloei want het is weer bloesemtijd. De eerste knoppen lopen al weer uit, bladeren komen weer aan de bomen. Zo ook de bloesem aan de fruitbomen.

Nu wil het zo zijn dat ik zelf in de peren en de appels zit. Degene die mee wandelden met de nieuwjaarswandeling hebben al kennis gemaakt met de Isaaq appel. Het is een kleine dieprode snackappel. Vernoemd naar Isaaq Newton, de bedenker van de zwaartekracht. Voor deze keer een foto van de Pinova appelboom.

Dit is een Duitse appel en een kruising van een Clivia en een Golden Delicious. Een middelgrote oranje-rode handappel met een zoetzure smaak. Maar zeker ook geschikt voor een apfelstrudel of andere lekkernij.

Hoe lang u appels kunt bewaren is afhankelijk van het ras en de rijpheid van de appel. De houdbaarheid kan variëren van twee dagen tot vier weken. Zomerrassen rijpen snel. De beste bewaarplaats is koel, donker en niet te droog, liefst niet in de koelkast. Appels die op een fruitschaal in de huiskamer liggen, worden door de hoge temperatuur en de lage luchtvochtigheid snel overrijp. Bovendien produceren appels veel ethyleen gas, wat tot gevolg heeft dat het andere fruit op de fruitschaal sneller doorrijpt.

Recept voor apfelstrudel

Ingrediënten voor 4 personen:

250 gram bloem
1 ei
1 eetlepel olie
1,5 kg appels
1 theelepel kaneel
2,5 dl zure room
100 gram suiker
50 gram walnoten en 50 gram hazelnoten
50 gram boter
vanillesuiker
(scheutje rum)

Bereidingswijze:

Verwarm de oven voor op 200°C.

Meng de bloem, ei, olie, 1 deciliter lauw water en voeg eventueel een snufje zout toe.

Kneed met de hand tot een glad deeg is ontstaan en verpak het in folie, laat het vervolgens 30 minuten op een koele plaats (maar niet in de koelkast) rusten.

Schil de appels en snij ze in kleine stukjes. ongeveer blokjes van 1/2 cm.

Voeg kaneel, noten, suiker en vanillesuiker en eventueel rum toe.

Verdeel het deeg in twee delen en rol elk deel op een met bloem bestoven oppervlak zo dun mogelijk uit.

Leg de deeglappen met de randen over elkaar, op een schone iets vochtige theedoek.

Bestrijk de deeglap met zure room.

Verdeel het appelmengsel erover.

Rol nu met behulp van de theedoek de deeglap op tot een rol.

Leg de rol in een bakvorm of op de bakplaat, smel de boter en bestrijk de rol ermee.

Bak de apfelstrudel ongeveer 40 min. op 200°C.

Bestrooien met poedersuiker of denk eens aan een bolletje vanille ijs, lekker hoor !

Postzegeltuintje

TEKST EN FOTO'S: INGE DE ROO

Wat een rijkdom om zeker in deze tijd een 'postzegeltuintje' te hebben.

Begin februarials je merkt dat het licht weer terugkomt en je dan de oren goed spitstnam ik het fluisterzingen van een merel waar. Mijn hart maakte een sprongetje....zat er echt weer een levende merel in mijn woonomgeving?

Op een ochtend liet hij zich zien in ons tuintje. Snel begon ik te voeren met rozijnen en gedroogde meelwormen. Hij bleek er dol op te zijn en kwam met enige regelmaat terug.

Dat had ik aanvankelijk nog niet eens zo in de gaten, tot hij zich op een middag nadrukkelijk meldde, ik was hem die morgen vergeten, moest vroeg weg en begreep nog niet zo goed dat hij echt op mij rekende.

Het was vermakelijk om te zien hoe hij zich liet zien en mij echt duidelijk wist te maken: 'Ik reken op je voer! Wil je wel iedere ochtend even aan mij denken'.

Inmiddels werd zijn zang meer des merels en ontstond er een afstemming tussen de merel en mij. Wat was ik blij en verheugd toen op een dag 'papa' merel een 'mama' merel in ons tuintje introduceerde. 'Mama' merel was al beschadigd door een licht hangende vleugel. Ze kon toch nog vliegen, maar was niet erg snel. Regelmatig kwamen ze nu samen even langs, vooral in de ochtend en later kwam ook in de namiddag. Een kat van de burens had dit voederplaatsje voor vogels ook ontdekt en kwam nu duidelijk ongewenst vaker langs.

Inmiddels zaten we in de lockdown en op een zondagochtend zag ik dat eerst 'papa' merel zich tegoed deed aan de rozijnen, hij vervolgens over mijn schuurtje naar een dikke klimophaag vloog en vervolgens kwam 'mama' merel snel en vluchtig aangevlogen. Het leek wel of hij haar liet weten 'je kunt nu snel eten, er ligt voer op je te wachten'.

Ik hoopte dat ze aan het nestelen waren en zorgde voor de voedingsstoffen.

Oeps, allemaal zwarte veren!

Wat een plezier gaven deze stille observaties in mijn eigen tuintje. Op een ochtend waren de rozijnen niet opgegeten, dat was heel vreemd. Ik ging naar buiten en zag allemaal zwarte veren in mijn tuin liggen. De buurkat had niet genoeg aan zijn Whiskas.

Heel vervelend, ik houd van vogeltjes..... zou hij echt de merel hebben gepakt?

In deze verstilde tijd gaf mij dit een droef gevoel, ik bleef hoop houden en zocht steeds naar de merel, in mijn tuin liet hij zich niet meer zien. Na een paar dagen zag ik een merel met uitgedunde staart, zou het de merel zijn?

Het duurde anderhalve week, toen kwam hij heel angstig weer in mijn tuin, gelukkig hij had het overleefd. Zouden ze nog broeden? Daar hoopte ik op.

Op een dag kwam ik terug van een boodschap en was de achterbuurman druk zijn klimop heg aan het snoeien. Dit had hij jaren niet gedaan, de heg was lekker breed, maar in deze tijd zoek je activiteit. Het merelechtepaar zat met panie kroep boven op de haag. Zou ik het wagen en het voor de merels opnemen?

Het was nou niet een buur die ik regelmatig sprak. Ik wilde voor de merel opkomen en stapte er op af. "Zeg buur weet u wel dat er een merelpaartje in de heg broedt?" Nee daar had de beste man geen idee van. Ik vroeg hem even mee te lopen en wees hem op de paniekerige merels. De man vroeg meteen hoe lang dat nog zou duren, hij gaat het klusje dan later wel afronden. De merel zie ik nog weinig, geen idee of ze jongen hebben, in ieder geval heb ik er in deze tijd veel plezier aan beleefd.

De spreuwen zijn ook dol op rozijnen en meelwormen.

Nagekomen bericht.

Merel is niet dood, merel leeft!!! Komt iedere dag meerdere keren langs voor rozijnen.

Groet Inge

Inge kan weer slapen.

Natuurfoto- grafieheuvelrug- IVN-KNNV

TEKST: KEES VAN RIJSBERGEN
FOTO'S: NATUURFOTOGRAFIEHEUVELRUG-IVN-KNNV

Projectgroep Natuurfotografieheuvelrug-IVN-KNNV: juli t/m september

Bij de aankondiging in het vorige nummer van de Grote Ratelaar van het programma voor de projectgroep Natuurfotografie, had ik een zeker voorbehoud gemaakt. Immers, het blijft lastig vooraf te voorspellen hoe de natuur zich ontwikkelt. Wat niemand zich op dat moment kon realiseren was, dat Nederland (en een groot deel van de wereld) terecht zou komen in een crisis van ongekeende omvang en dat een normale gang van zaken in ons land helemaal stil zou vallen. Een absurde situatie, waarbij iedereen gedwongen is zich aan de overheidsmaatregelen te houden en thuis te blijven. Uiteraard kwamen hierdoor ook de fotografie-excursies te vervallen. Iedereen (ook de natuurfotografen) wil toch af en toe een frisse neus halen. Een aantal leden van de projectgroep Natuurfotografie hebben zich bij hun individuele natuurbeleving toch hun fotocamera meegenomen en aandacht besteed aan het maandelijks thema. De resultaten hiervan staan op onze website: www.natuurfotografieheuvelrug-ivn-knnv.nl Voor het derde kwartaal staan de navolgende fotografie-thema's op het programma. Of hieraan een gezamenlijke fotografie-excursie gekoppeld wordt, zal afhankelijk zijn van de overheidsmaatregelen.

Soldaatje op bloem

Juli- thema: Insecten op bloem

De insecten vormen de diergroep met de meeste soorten, die wij kennen. Er zijn meer dan 1 miljoen soorten beschreven en er worden regelmatig nog nieuwe soorten door de wetenschap ontdekt. Onbekend is hoeveel soorten er in totaal zijn. Schattingen lopen uiteen van 2 tot wel 20

miljoen. Alleen in de Benelux komen al ongeveer 35.000 soorten voor.

Ze komen voor in allerlei vormen en maten, kruipend of vliegend, soms goed gecamoufleerd of felgekleurd. De klasse van de insecten is onderverdeeld in een dertigtal ordes (soorten) zoals vlinders en kevers. Deze ordes zijn eenvoudig te herkennen. Op een lager niveau worden deze ordes verdeeld in families, zoals de loopkevers en snuitkevers. Het herkennen van families wordt al weer een stuk lastiger. Omdat veel insecten vrijwel identiek aan elkaar zijn, en door de enorme verscheidenheid, is het op naam brengen van het insect een vak op zich.

Het enorme aantal soorten insecten zorgt ervoor dat het insect een belangrijke schakel is in ieder ecosysteem. De insectenetters, zoals bijvoorbeeld de vleermuis, zouden niet bestaan zonder insecten. Ook reptielen, amfibieën en insectenetende vogels zijn van de insecten afhankelijk. Bovendien zijn veel plantensoorten afhankelijk van de insecten voor de bestuiving. Maar ook worden de insecten steeds meer gezien als menselijk voedsel. In een groot deel van de wereld worden sommige insecten en larven ervan gegeten als eiwitrijk voedsel.

Het gaat slecht met de insecten in Nederland. Twee derde van de insecten is verdwenen. Gelet op het belang van het insect in het ecosysteem, is dit rampzalig. Iets, wat iedere natuurliefhebber zorgen moet baren!

Insecten vormen een dankbaar onderwerp in de natuurfotografie. Zeker wanneer het insect in alle rust stuifmeel verzamelt of nectar drinkt bij een bloem, biedt dit aan de fotograaf de gelegenheid het insect in een macro-opname vast te leggen. Aan de hand van een dergelijke macro, kan een ieder zich verbazen over de vaak fraaie lichaamsbouw van het insect.

Ronde zonnedaauw

Augustus-thema: Biotoop heide

Augustus is de maand, waarin de heide begint te bloeien. De heide wordt als biotoop ernstig bedreigd (o.a. verdroging en stikstofproblematiek), maar gelukkig zijn er in onze omgeving nog diverse heidevelden om van te genieten.

Heide is een bijzondere biotoop, die zich thuis voelt in een klimaat van een hoge luchtvochtigheid, geen extreem strenge winters en geen superwarme zomers.

Daarom komt de biotoop maar beperkt in Europa voor, waaronder in Nederland en België. Heide ontstond aan het einde van de middeleeuwen door het kappen van bossen. Door een langdurig landbouwgebruik, zoals het hoeden van schapen en het steken van plaggen voor de potstal, werd de schrale grond almaar schraller. De heide verdween op sommige plaatsen zelfs en er ontstonden zand-verstuivingen.

Afhankelijk van de bodemvochtigheid kan men bij de heide een onderscheid maken in droge en natte heide. De struikheide is een typische plant van de droge heide. De dopheide van de natte heide. Het open landschap van de heide staat bloot aan soms extreme weersinvloeden, zoals wind, warmte of koude. Omdat de zandbodem snel kan uitdrogen, opwarmen of afkoelen, kunnen alleen de organismen die zich hebben aangepast aan deze omstandigheden gedijen in het heidelandschap. Toch kent de heide een uitgebreide fauna. Wanneer de heide in bloei staat, lokt deze enorme aantallen insecten. Niet alleen de bijen, die afkomen op de overvloedige nectar. Maar ook diverse soorten sprinkhanen en vlinders, zoals het heideblauwtje, het groentje en de kleine vuurvinder. En niet te vergeten de libellensoorten. Bovendien bestaat er een kans, dat je er een reptiel aantreft. Het is het leefgebied van o.a. de levendbarende hagedis en de zandhagedis. Veel vogels profiteren van het rijke insectenleven op de heide, met o.a. de boompieper, de roodborsttapuit en de boomleeuwerik als vaste broedvogel.

De natte heide is vruchtbaarder dan de droge heide, waardoor het een rijkere flora kent. Specifiek zijn de moeraswolfsklauw, de ronde zonnedaauw en de klokjesgentiaan. Kortom, het heideveld biedt de natuurfotograaf genoeg uitdagingen om een geslaagde natuurfoto te maken. Met de standaardlens een landschapsopname van het bloeiende heideveld. Of met meer geduld een schitterende macro-opname van de specifieke flora of fauna. En zelfs de tele-lens kan van pas komen om de kleurrijke roodborsttapuit vast te leggen.

Kruisspin in web

September-thema: Spinnenwebben (met of zonder spin)

De herfst is weer in aantocht. Eén van de waarnemingen, die met de herfst geassocieerd wordt, zijn de spinnen. 's Zomers verstoppert de jonge en kleine spinnen, die nog in de groei zijn, zich en zijn daarom minder makkelijk te vinden.

In de maand september zijn de spinnen volgroeid en houden zich minder schuil. De volwassen exemplaren komen tevoorschijn op zoek naar soortgenoten, waarmee ze, om te overleven, voor het einde van het jaar kunnen paren.

Een andere reden, dat spinnen bij de herfst als beeld wordt opgeroepen, zijn de spinnenwebben die met de dauwdruppels en in de mist van de herfst beter opvallen. Vaak ragfijne haakwerkjes waarin soms de zon weerkaatst en van het bos een sprookjesachtige omgeving maken.

Alleen spinnen hebben het vermogen om met verschillende klieren (spintepels), die zich in het achterlijf bevinden, een spinsel te produceren. Bepaalde insecten, zoals rupsen, maken ook een spinsel. Alleen dit gebeurt anders, namelijk met de klieren bij hun kop. De spin bepaalt, afhankelijk van de functie, de dikte van de spindraad en of de spindraad al dan niet moet kleven. Spindraad is relatief zeer sterk en van sommige soorten zelfs sterker, dan staaldraad van gelijke dikte.

De meeste soorten (niet allemaal) spinnen gebruiken het spinsel om hun prooi te vangen, waarbij het overgrote deel gebruik maakt van een web. Maar er zijn ook soorten, die een spindraad maken en geen web, de zgn. lijmspuiters (deze maken gebruik van een kleverige draad om hun prooi te bemachtigen). Afhankelijk van hun prooi of de manier van jagen, maken de spinnen een web met een bepaalde vorm. Het ronde web, dat loodrecht tussen planten of takken wordt gespannen. Zoals de kruisspin doet, die jaagt op vliegende insecten. Of een (hang-)matweb, dat horizontaal op planten of over de bodem wordt gespannen. Hiermee vangt bijvoorbeeld de huisspin de over de grond kruipende insecten. Bij een trechtervormig web zit de spin in de opening te wachten op een langlopende prooi. Wanneer spinnen de prooi hebben gevangen, gebruiken de spinnen spinsel om hun prooi in te pakken, zodat deze niet meer kan ontsnappen.

Een aantal soorten spinnen gebruikt geen spinsel om een prooi te vangen of om zich te verbergen. De tunnelgravende soort spinnen gebruiken het spinsel als bekleding van de wanden van de woontunnel. Hiermee beschermt de kwetsbare spin zich tijdens het proces van vervellen. De springspinnen en de krabspinnen, gebruiken een spindraad om zich aan de grond te verankeren, wanneer deze een prooi aanvallen. Overigens een dergelijke veiligheidsdraad komt ook bij spinsoorten voor, die een web maken. Bepaalde soorten maken wel een heel bijzonder gebruik van het spinsel. Het spinrag wordt door deze spinnen gebruikt als vlieger. Met het vermogen om hiermee te zweven, kan de spin zich over grote afstanden of naar grote hoogte verplaatsen.

Veelal zal het ronde web voor de natuurfotograaf de uitdaging zijn om hiervan een pakkende en creatieve opname te maken. Het is de kunst om hierbij te spelen met het eventuele zonlicht, de scherpte en kleur. Een spinnenweb zonder spin is op zich al een kunstwerk, dat een foto waard is. Soms biedt een web zelfs de kans hier een fraaie abstracte plaat van te maken. Een hele speciale opname is te maken, wanneer een minder algemene spinsoort, zoals de tijgerspin in zijn ronde web (met een bijzondere vormgeving) wordt waargenomen.

Kromme Rijn kanoroute

Foto: Harry Hafkamp

IVN-wandel-kanotocht opgeschort naar 25 juli

Net als vele andere groepsactiviteiten en evenementen hebben we helaas ook de wandel-kanotocht op de Kromme Rijn – die plaats zou hebben op zaterdag 27 juni – een maand moeten opschorten in afwachting van Corona-maatregelen en eventuele 1,5 meter regels. In de loop van juni zal hopelijk duidelijk zijn óf en in welke vorm deze wandel-/kanotocht alsnog doorgang kan vinden. Houd om die reden dus de website of andere social media van IVN afdeling Heuvelrug en Kromme Rijn in de gaten.

Vooralsnog blijft het plan om met een groep van max. 15 personen te starten vanaf Camping Strosteeg, om vervolgens via de Langbroekerwetering en de Kromme Rijn tot aan landgoed Niënhof in Bunnik te peddelen en na een kleine 3 uur weer terug te zijn bij de Strosteeg.

Kanotocht: zaterdagmiddag 25 juli; vertrek 13:00 uur, terugkomst ca. 16:30 uur

Start: Camping Strosteeg, Langbroekerdijk 23A, 3972 AC Driebergen

Kosten: € 7,50, ter plaatse (à contant) te voldoen

Aanmelden noodzakelijk: tot 17 juli; per e-mail naar mrluinenburg@gmail.com

waarna Mark Luinenburg definitieve bevestiging stuurt of anderszins bericht.

Publiekszitting

Publiekszitting, een geheel nieuwe vorm in plaats van een excursie/wandeling. Corona heeft ons op een andere manier (weer) in contact gebracht met de natuur. Op het buitenterrein bij ons honk op Schoonoord gaan we op gepaste afstand buiten zitten en kan ieder van de maximaal 15 deelnemers in 5 minuten tijd iets zeggen over de natuur, zoals hij of zij dat beleefd heeft in de tijd van de coronacrisis. Wat waren de veranderingen en wat viel op tijdens deze andere tijd. Wat nam je waar in de natuur? Geuren, beelden, geluiden, ergernissen enzovoorts. En.... is dit positief of juist negatief!

Gaan we er wat van leren, begrijpen en rekening houden met.....? We gaan met elkaar kijken of we een conclusie kunnen trekken!

Voor de organisatie zoek ik nog 1 of 2 natuurgidsen, om dit samen met mij te organiseren.

Wil je helpen meld je even aan bij Pim Bredschneijder: p.bredschneijder@ivnhkr.nl

NOTE: Bij slecht weer (regen) of bij overheidsverbod op bijeenkomsten gaat de zitting niet door! Kijk hiervoor op de website van IVN-HKR.

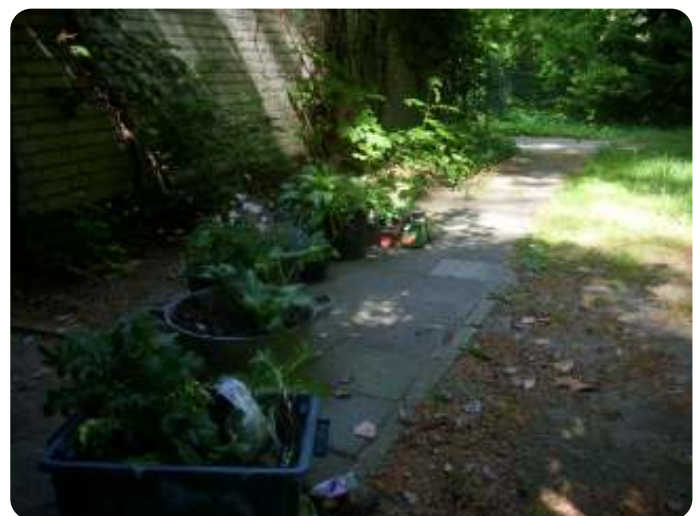
Publieks (buiten) zitting: zondag 2 augustus van 10.00-12.00

Maximaal 15 personen: aanmelden verplicht bij Pim Bredschneijder: p.bredschneijder@ivnhkr.nl

Locatie: IVN-woning op het voorterrein van Openbare scholengroep Schoonoord (OSGS), Blikkenburgerlaan 2A, 3703 CV Zeist.

De locatie is lopend, per fiets of bus (Driebergseweg) te bereiken. Kom je met de auto dan parkeren op de Zinzendorflaan!

Voor koffie en thee wordt gezorgd.

De tuin kan opgefleurd worden.

Foto: Joke van Ginkel

De eerdere oproep voor tuinplanten bij de IVN-locatie is bij Bea blijven hangen. Na opruiming van haar eigen tuin kwamen de daslook, donkere ooievaarsbek, agrimonie, vergeetmeniet, rode schildpadbloem, rode duizendknoop en winterakonietjes onze kant op. Stimuleert dit jullie en heb je een mooie aanvulling? Er is nog plek. Neem contact op met Joke van Ginkel, jvginkel@kabelfoon.nl

Geschubde inktzwammen

Foto: Rieke Vlooswijk

Paddenstoelen zoeken in Laag Moersbergen

Niet om te eten, maar om te bewonderen. We hebben al een keer rondgekeken en er is genoeg te zien. Stuifzwammen, trilzwammen, boleten, plaatjeszwammen, melkzwammen en parasolzwammen. We hopen ze allemaal te ontdekken en te bespreken. Wat is het verschil tussen zaden en sporen en wat is jouw favoriete paddenstoel? We zullen het hebben over de verschillen tussen saprophyten, parasieten en mycorrhiza. En weet je hoe een heksenkring ontstaat? De gidsen zullen het jullie vertellen. Ben je enthousiast geworden? Dan zien we je graag in Laag Moersbergen. Neem, indien mogelijk, een spiegelje mee en een paddenstoelenboekje om zo veel mogelijk te profiteren van deze excursie.

Voorwandelen: zaterdag 26 september 10.00 – 12.00 u

Publiekswandeling: zondag 27 september 14.00 – 16.00 u

Start: Palmstad, kruising Leeuwenburgerlaan en Palmweg, 3941 BM te Doorn

Aanmelden: niet nodig

Inlichtingen: Rieke Vlooswijk, rvlooswijk@hotmail.nl

Handig als de schenker (Bea) meehelpt.

Foto: Joke van Ginkel

Hotelkamers vol

TEKST EN FOTO'S: IRENE VAN OOSTERHOUT

Sinds een paar jaar hangen er twee bijenhôtels in onze tuin. Eén daarvan hangt perfect: in de zon, onder het afdak én dicht bij het raam. Vorig jaar hebben we genoten van het uitvliegen van de jonge bijen. En daarna werd er weer druk gemetseld. Mijn vriend heeft met onze jongste dochter nog een 'bijencamping' erbij gemaakt om in de grote vraag te voorzien. Maar die kwam toch niet helemaal meer vol. Ook zagen we daar dat de bijen niet in elk gat kruipen. Het moet wel een beetje goed afgewerkt zijn zodat de tere vleugels niet beschadigen aan scherpe uitsteeksels.

De hele winter zaten de gaatjes dicht. Een slimme koolmees kwam een paar keer langs en at een enkele voorkant leeg. Mooi om te zien, maar het gaf toch ook wel een dubbel gevoel. Dochter sprak de mees bestraffend toe: het is een bijenhôtel, geen bijenrestaurant!

Hier wordt hard gewerkt, geen gedwongen sluiting van het hotel.

Dit wordt meer een all inclusive park!

De gaten waren weer grotendeels open toen Corona zich aandeed. Onze wereld werd een stukje kleiner, de bijen trokken zich er niets van aan en gingen weer druk aan de slag. We gingen met ze mee op zoek in de tuin: welke bloemen bloeien er nu? En wat hangt er aan die pootjes? We pakten zoekkaarten (en internet) erbij, want welke bijen vliegen in en uit? Het blijken vooral rosse metselbijen te zijn. Vorig jaar had ik in het tweede hotel een glazen buisje gestopt. Er werd niet naar omgekeken en ik nam aan dat het te glad zou zijn, daar houden ze blijkbaar ook niet van? Maar dit jaar werden we verrast: toen een groot deel van de gaten vol zat werd er ook in het glazen buisje gewerkt. Een paar dagen later was het afgesloten met een dikke laag klei. Voorzichtig heb ik het buisje eruit gehaald en hebben we vol verwondering naar het resultaat gekeken. Mevrouw had hard gewerkt: 4 x eten, 4 eieren, 5 afdichtingen. Inmiddels zijn bijna alle gaten dicht en degene die niet dicht zijn, zijn -terecht- afgekeurd.

Dat was begin april. Nu, een maand later pak ik het glazen buisje er nog eens uit. We zijn een beetje teleurgesteld; er lijkt niet veel veranderd? Ik ben weer gaan lezen en lees dat een ei al na een paar dagen uitkomt. Dat dit wat langer kan duren bij kou lees ik ook, maar dat is het in april zeker niet geweest. Ik verzin een andere mogelijkheid. Het buisje werd pas laat gebruikt, zou het een andere dan de rosse metselbij zijn? Eentje die er langer over doet om uit te komen en te verpoppen? Misschien een beetje naïef, maar net als bij Corona blijf ik vertrouwen op een goede afloop.

Wie weet waarom dit mis ging?

Beflijster

TEKST EN FOTO: NICOLIEN DROST

Beflijsters zijn doortrekkers. Je ziet ze in Nederland alleen in de eerste helft van april en de eerste helft van oktober. Gelukkig zijn ze zo algemeen dat Waarneming.nl ze nog wel meldt. Toen er dus twee gemeld werden ten noorden van de Hooge Kampse Plas besloot ik op zaterdag 11 april daar eens heen te fietsen op weg naar het Noorderpark. Helaas waren de beflijsters op de heenweg niet te zien. Na een kwartier ben ik maar doorgefietst naar het Noorderpark.

Daar waren ook niet veel vogels maar wel heel veel fietsers, die lang niet allemaal anderhalve meter afstand hielden. Het landschap was wel mooi met prille groene bladeren. Ik hoorde de eerste rietzanger en zag de eerste huiszwaluw. Er stond een massa knalgeel raapzaad te bloeien.

Weer terug bij de Hooge Kampse Plas bleken de beflijsters goed zichtbaar in het weiland te zitten. Twee mannetjes. Ze lieten zich mooi fotograferen. Er kwamen twee mij bekende vogelaars langs die blij gebruik maakten van mijn telescoop. En verschillende voorbijgangers vroegen wat dat voor bijzondere vogels waren. Voldaan ging ik weer naar huis met flink wat foto's.

Insecten- werkgroep

Vanwege de maatregelen als gevolg van het coronavirus liggen de activiteiten van de insectenwerkgroep voorlopig nog even stil. Zodra er weer een excursie wordt georganiseerd zullen de leden van de werkgroep een e-mail ontvangen met nadere informatie. Ook geïnteresseerd? Stuur een berichtje aan Erik Gruys, e-mail gruys@casema.nl.

Plantenwerkgroep

Dit seizoen inventariseren we op de woensdagavonden twee kilometerhokken. We maken dan een zo volledig mogelijke lijst van de aanwezige plantensoorten. Daarnaast bezoeken we ook een aantal andere gebieden, waarvan we geen lijst bijhouden. Gewoonlijk starten we om 19.30 u, maar vanwege de kortere daglengte beginnen we op 26 augustus en 2 september al om 19.00 u.

Het eerste hok is 141 – 456 rond de Biltsche Grift. We verzamelen op de Parallelweg langs de Utrechtseweg tegenover Van der Valk. Data: 1/7, 22/7, 12/8, 2/9.

Het tweede hok is 145 – 451 aan de oostkant van Odijk. Het verzamelpunt is op het Jaagpad in de buurt van de Rijnseweg 5 in Odijk. Data: 24/6, 15/7, 5/8, 26/8.

Op de "vrije" woensdagen gaan we naar de volgende bestemmingen:

Datum	Bestemming	Startpunt
08 juli	Vliegbasis Soesterberg	Toegngshek aan de Hertenlaan, Den Dolder
29 juli	De Schammer/Bloeidaal	Schammersteeg 2, Stoutenburg
19 augustus	Steenwaard	Veerweg, Schalkwijk
16 september	Afsluiting veldseizoen	Café nader bekend te maken

Natuurlijk proberen we zo veel mogelijk met elkaar mee te rijden; graag onderling afspreken.

Nadere informatie bij Arnout Imhof: tel. 0343-539920 of e-mail: a.imhof@ziggo.nl.

Dagexcursies

Tijdens de dagexcursies bezoeken we een verder weg gelegen interessant natuurgebied waar we carpoolend naar toe gaan. Op dit moment valt i.v.m. de coronamaatregelen nog niet met zekerheid te zeggen of de onderstaande excursies door kunnen gaan. Dit wordt bij opgave t.z.t. meegedeeld.

Voor alle excursies: we vertrekken om 9.00 uur vanaf station Driebergen/Zeist. Opgave uiterlijk de woensdag tevoren bij Arnout Imhof (a.imhof@ziggo.nl of 0343-539920). Graag bij opgave ook vermelden of je eventueel wilt rijden.

Everdingerwaarden (zaterdag 18 juli)

De Everdingerwaarden zijn niet groot maar wel veelzijdig. In deze uiterwaarden van de Lek vinden we vochtig grasland, rietkragen, strangen, slikplaten, rivieroever en moerasbos. Met enig geluk kunnen we er een aantal zeldzame planten tegenkomen, zoals moeraskartelblad, knikkend nagelkruid, veldsalie en kleine pimpernel. Het gebied wordt ook goed bezocht door weidevogels en steltlopers.

Meijndel (zaterdag 22 augustus)

Het duingebied Meijndel bij Wassenaar is onderdeel van Nationaal Park Hollandse Duinen. Er liggen infiltratieplassen ten behoeve van de waterwinning, bossen en natuurlijk veel duinen. Het gebied is bijzonder rijk aan plantensoorten, waaronder zeer bijzondere zoals kruisbladgentiaan, nachtsilene, en bitterkruidbremraap.

Bisonbaai, Ooijpolder (zaterdag 19 september)

De Bisonbaai en Ooijpolder maken deel uit van het aangesloten natuurgebied de Gelderse Poort, gelegen langs de Waal. We kunnen er rondstruinen tussen de grote grazers en op zoek gaan naar soorten van rivierduinen en moerasbossen.

Foto: Jan Katsman

Natuurwerkgroep

De natuurwerkgroep is in principe elke vrijdagmiddag actief in een natuurlocatie, van 14.00 uur tot 17.00 uur. In verband met coronamaatregelen gelden aangepaste afspraken m.b.t. onder meer gebruik van gereedschap. Er wordt op gepaste afstand van elkaar gewerkt. Tijdens het broedseizoen worden locaties en klussen uitgezocht die niet of nauwelijks verstorend werken. Mee doen mag altijd, dat mag eenmalig of vaker zijn, iedereen is welkom. Wel graag opgeven bij Simone Laanbroek, 06-57075182, e-mail secretaris@heuvelrug.knnv.nl.

Paddenstoelen werkgroep

Ondanks het feit dat we nu geen idee hebben wat er straks mogelijk is i.v.m. de coronamaatregelen, gaan we ons toch voorbereiden op een normaal verloop van de avonden van onze paddenstoelenwerkgroep in het gebouw aan de Torenlaan 38 in Zeist. We beginnen zoals gebruikelijk op de laatste dinsdagavond in augustus om 19.30 uur en om de 2 weken plannen we het vervolg. Ik leg dus de volgende avonden vast: 25 augustus, 8 en 22 september, 6 en 20 oktober, 3 en 17 november; eventueel 1 december. Hopelijk kunnen de bijeenkomsten doorgaan.

Midweekgroep

De gezamenlijke wandelingen van de midweekgroep zijn voorlopig gestaakt. Wel wordt het schema dat staat in het april-juni nummer van de Grote Ratelaar nog steeds gevolgd.

Het gebeurt zo dat telkens wordt voorgewandeld waarna een suggestie om de wandeling in eenzaamheid te maken wordt rondgestuurd, vergezeld van een recept om iets lekkers te bakken voor na de wandeling. Zolang het nodig is gaan we op die voet door.

Na het gebruikelijke wandelreces in juli en augustus komen dan de volgende wandelingen:

2 september	Leersumse Veld
16 september	Stameren
30 september	Broekerpadij (Scherpenzeel)

Inlichtingen bij Arend van Oosten, e-mail: arendvanoosten@gmail.com of tel. 030 6932617

Vogelwerkgroep

De vogelwerkgroep gaat weer onder voorbehoud (i.v.m. coronamaatregelen) excursies aanbieden. Carpoolen lijkt nu nog onverstandig. Daarom gaan we niet te ver weg en gaat iedereen op eigen houtje naar het excursiegebied. Tijdens de excursie houden we anderhalve meter afstand van elkaar.

Avondexcursie Nachtzwaluwen Leersumse Veld (vrijdag 10 juli)

Vorig jaar zijn we voor het eerst voor de nachtzwaluwen naar het Leersumse Veld gegaan. Dat was zo'n succes dat we dat dit jaar herhalen. We gaan onder leiding van Jan

Katsman het gebied in. Terug om ongeveer 23.30 uur. Aanmelden uiterlijk 8 juli bij Nicolien Drost, per email ndrost@droho.nl of per tel. 030-6563717. Het maximum aantal deelnemers is 15.

Verzamelen om 20.30 uur bij de Veldschuur, Maarsbergseweg 18a, Leersum.

Vogelexcursie uiterwaarden Everdingen (zaterdag 15 augustus)

We gaan per fiets naar de uiterwaarden bij Everdingen. Hier liggen enige vogelrijke plasjes, waar we eenden, meeuwen en steltlopers kunnen verwachten. Mensen die niet willen fietsen kunnen ook meteen naar de parkeerplaats bij Fort Everdingen gaan (Noodweg 2, Everdingen). Daar zijn de fietsers rond 10.00 uur.

We kijken vanaf de dijk en gaan een stuk door de uiterwaarden lopen. Daar kijken we ook naar bijzondere planten. Einde excursie 14.00 uur, exclusief terugreis. Aanmelden bij Nicolien Drost per email ndrost@droho.nl, of per tel: 030-6563717.

Vertrek om 8.00 uur met de fiets vanaf de parkeerplaats van Hoenderdaal, Hoendersteeg 7, Driebergen. Het is binnendoor naar Fort Everdingen 20 km fietsen.

Geen najaarsweekend

Het vogelweekend dat gepland stond van 11-13 september op Schouwen kan helaas geen doorgang vinden als gevolg van de overheidsmaatregelen in verband met de coronacrisis.

Trekvogels tellen bij de Treekerpunt (vanaf 12 september).

Vanaf zaterdagochtend 12 september gaan we weer trekvogels tellen bij de Treekerpunt van 8.30 uur tot 12.00 uur. We tellen vervolgens elke zaterdagochtend t/m 14 november en we houden anderhalve meter afstand van elkaar.

De Treekerpunt ligt ten oosten van Pannenkoekenhuis Bergzicht aan de weg van Maarn naar Amersfoort. Ga bij het stoplicht naar het oosten en volg de weg tot hij afgesloten is voor auto's. Ga vanaf de parkeerplaats de heide op en loop via de trap de heuvel op. Daar staan wij. De resultaten van de trekellingen worden ingevoerd op trektellen.nl.

Vogelexcursie Amerongse Bovenpolder (zondag 20 september)

De uiterwaard in de Amerongse Bovenpolder is in het kader van het project "Noordoever Nederrijn" geleidelijk gevormd tot natuureservaat. Kwelmoerassen zijn uitgegraven. In de combinatie van bos en uiterwaard, kunnen we veel vogels zien. We hebben kans op o.a. fitis, tjiftjaf, tuinfluiter, grasmus, graspieper, roodborsttapuit. En roofvogels zoals buizerd, bruine kiekendief, sperwer, havik en torenvalk. Het is wel mogelijk dat in september al verschillende vogels naar het zuiden zijn getrokken. Maar in het water treffen we vast nog kluut, zaagbek en andere steltlopers aan.

Vervolg op pagina 31

Het is de bedoeling dat elke deelnemer op eigen gelegenheid naar het beginpunt van de excursie rijdt. Vertrek om 8.00 uur – voor fietsers – vanaf Sportcomplex Hoenderdaal, Hoendersteeg 7, Driebergen. Aanvang excursie 10.00 uur op parkeerplaats Drostestraat, bij kasteel Amerongen. Aanmelden bij Joke Lubach, email jflubach@gmail.com of tel. 06-29032453

Poelepetaten

Foto: Iris Balk

Poelepetaten

TEKST: INEKE BALK

Het is alweer een aantal weken geleden dat de gezinsleden hun buitensport trainingen gingen oppakken en hiervoor meestal via het Vagantenpad richting de Kromme Rijn en nabije omgeving gingen. Onze dochter kwam thuis met een (toen nog) ietwat wazige foto. Grote vogels, 3 stuks, met een zwaar wat gedrongen lichaam. Of wij wisten wat dit voor soort vogels waren. Daar waren we eerst nog niet zeker van. Kort hierna werden ze nogmaals gespot, zowel door man als dochter en kwamen er betere foto's en filmpjes. Hoenderachtige en steeds met z'n drieën in de weilanden. In de ANWB Vogelgids van Europa stonden ze niet, maar wel een soortgenoot: de helm- parelhoen. Die komt hoofdzakelijk ten zuiden van de Sahara voor (bron: ANWB Vogelgids van Europa). 'Onze' vogels bleken parelhoenders te zijn, ook wel stipkippen of poelepetaten genoemd en de naam 'stipkip' is volkomen begrijpelijk als je ze van dichtbij ziet: een prachtig wit gestippeld verenpatroon. Ze komen oorspronkelijk uit Afrika en zijn blijkbaar inmiddels aardig gewend aan ons klimaat hier. Ze worden ook wel gehouden als siervogels op kinderboerderijen. Houden als kippen is lastiger, want ze zijn veel dominanter en kunnen veel herrie maken. Mogelijk hoort dit 3-tal ergens thuis, bijvoorbeeld bij boer Kees. Zo niet, dan zijn wij benieuwd of ze hier al langer vertoeven. Dat wordt nog uitgezocht oftewel wordt vervolgd.

Heidestein

TEKST EN FOTO: NICOLIEN DROST

In begin mei is er altijd van de vogelcursus een excursie naar Heidestein. Maar dit jaar natuurlijk niet. Dus besloten Rudi en ik deze wandeling met zijn tweeën te lopen.

Met de fiets gingen we naar de ingang bij de spoorwegovergang in de Arnhemse Bovenweg en liepen vandaar naar de voormalige schietbaan. Daar hoorden we de eerste boomleeuwerik. Ook zong daar een boompieper. Dat was voor mij de eerste van het jaar.

Bij het hek richting het vennetje stond een bord met het verzoek om op de paden te blijven. Anders zou Heidestein afgesloten worden.

Bij de heide gekomen hoorden we veel fitissen, enkele gekraagde roodstaarten en een roodborsttapuit. In de verte riep een zwarte specht. Door de hei liep een jongeman die zich niet aan het verzoek hield om op de paden te blijven.

Wij dronken een kopje koffie op een bankje waarachter een gekraagde roodstaart zat te zingen. Zo nu en dan kwamen mensen langs gewandeld die wel op de paden bleven.

We gingen door over de heide richting de bosrand en hoorden een vreemd ratelend geluid. Was het een padje dichtbij of een specht ver weg? Het bleek een kleine bonte specht te zijn. Bij de bosrand gekomen bleek hij zelfs goed zichtbaar in een dode boom te zitten. Dus de telescoop erop en het fototoestel gepakt. Flink wat foto's geschoten, en thuis bleek dat ik hem precies geschoten had toen hij opvloog. Verder wandelend hoorden we nog een bonte vliegenvanger. Een mooie wandeling dus. En een paar dagen later is Heidestein inderdaad afgesloten wegens te veel mensen die van het pad afgingen. Dus we waren net op tijd gegaan.

Kleine bonte specht

Bomen ABC – berk

TEKST EN FOTO'S: PIETER MEIJER

Bij de tweede letter van het alfabet al moet ik kiezen: beuk of berk? Het wordt de berk en de beuk komt met een list toch nog aan de beurt. Misschien is de berk wel een alle-daagse en niet zo opvallende boom hoewel hij heel sierlijk is met zijn open kroon waardoor je de doorgaande witte stam goed ziet. De berk heeft geen spectaculaire bloei of herfstkleuren en wordt niet oud, hoog of monumentaal. Kinderen kennen vermoedelijk deze boom wel als eerste bij naam vanwege zijn witte stamkleur.

Na de ijstijd was de berk de eerste boom die weer terugkwam, het is een echte pionier. Na 1000 jaar kwam de grove den en weer later andere bomen: het berkenbos verdween.

Er zijn in ons IVN-gebied trouwens twee berken: de Ruwe berk en de Zachte berk.

De Ruwe berk gedijt goed op droge plekken, krijgt vaker een zwarte, dikke schors met diepe scheuren en de jonge twijgen zijn ruw en wrattig. De Zachte berk groeit vaker op natte plekken, de schors blijft meestal grijswit en de jonge twijgen zijn behaard en voelen fluwelig. Het beste kenmerk is dat de bladeren van de Zachte berk aan de onderkant in de nerfoksels haren hebben maar daarvoor heb je een loep nodig. Vaak zijn er hybriden tussen beide berken. Overigens, Linnaeus beschreef maar één berk, de Zachte berk, want hij beschouwde de Ruwe berk niet als aparte soort.

Minstens tot in de Romeinse tijd bestond ons land grotendeels uit laag- en hoogveenmoerassen: het ideale biotoop voor de Zachte berk, die toen de meest voorkomende berk was. Op de heidevelden van de zandgronden graasden schapen en met de komst van de kunstmest verdwenen zij. De Ruwe berken die gemakkelijk aanwaaien kiemden nu ze niet meer door de schapen werden weggegeten. Tegenwoordig is de Ruwe berk de meeste voorkomende berk.

In ons IVN-gebied komt de berk vooral voor op open plekken in het bos. Als bossen ouder en gevarieerder worden verdwijnen de berken; in sommige bossen op de Heuvelrug moet je op zoek naar de berk. Maar in slecht groeiende Grove dennenbossen kan de berk zich wel lang handhaven.

Zo'n honderd jaar geleden, in de toenmalige crisistijd, zijn veel (dennen)bossen aangeplant. Regelmatig werden brandsingels van vooral berk aangelegd. Deze singels vormen nog steeds een mooi element in het landschap.

Sommige organismen leven in symbiose met berken. De bekendste is de Vliegenzwam die een voorkeur heeft voor berken maar er zijn er meer bijvoorbeeld de Berkenboleet.

Ruwe berken in brandsingel Austerlitz

Symbiose is het langdurig samenleven van twee organismen die voor beide soorten voordelen biedt. In berken komen soms heksenbezems voor en dit is geen symbiose maar een ziekte: een schimmel veroorzaakt een wildgroei aan zijtakjes en op afstand gezien lijkt het een vogelnest.

Het hout van de berk is niet duurzaam. Regelmatig vind je een berkenstam op de grond waarvan de ruwe schors nog wel in takt is maar waarvan het hout binnenin helemaal is weggerot. Voor gebruik buiten is berkenhout niet geschikt maar van berken worden wel meubels gemaakt van zowel massief berkenhout als van berkenfineer.

Als je een stobbe ziet van een pas omgezaagde berk, dan zie je dat door de worteldruk veel berkensap omhoog komt. Berkenshampoo is bij de drogist nog altijd verkrijgbaar.

En op een jaarmarkt met traditionele ambachten worden vast nog steeds bezems van berkentakken gemaakt en verkocht, zoals dat eeuwenlang gebeurde. Met dank aan de berk.

Reacties zijn welkom naar pietermeijer@planet.nl

Zachte berk op Leersumse Veld

Vogelexcursie Landje van Geijssel

TEKST: NICOLIEN DROST

18 FEBRUARI 2020

Met drie auto's en acht deelnemers vertrekken we om 9.00 uur uit Driebergen. Rein en Trudy nemen geen passagiers mee want ze gaan eerder terug. Er is af en toe zon en het is voor februari niet koud maar het waait wel hard.

Bij het Landje van Geijssel gaan we in de luwte van de schuur staan. Daar staan ook al de vier mensen uit Utrecht. Er staat een flinke groep grutto's, bijna allemaal met de kop in de veren. We hebben de indruk dat er wel IJslandse grutto's tussen staan, maar ze zitten net te ver om dat goed te kunnen zien. Verder zitten er wintertalingen, smienten, krakeenden, scholeksters, een paar wulpen en een paar pijlstaarten. We zoeken naar watersnippen maar zien ze niet.

We proberen het aantal grutto's te schatten en komen op zo'n 600 à 800 exemplaren. Er zitten een paar grutto's met kleurringen om de poten. Een heeft een oranje vlag. Deze is in Frankrijk geringd. Op de hut hangt een papier waarop staat waar welke ringen vandaan komen.

Trudy en Rein gaan naar huis en de rest gaat naar de Waverhoek. We parkeren de auto's en stappen over het overstapje. In de verte staan bergeenden, krakeenden en een pijlstaart. Aan de overkant van het water zien we een vrouw of juveniele blauwe kiekendief vliegen. Hij laat zich herhaaldelijk zien. We beginnen om de plas heen te lopen, maar na een tijdje wordt het pad ons te modderig en lopen we weer terug. In de weilanden zien we in de verte grote groepen kolganzen. We zien de blauwe kiekendief weer vliegen. Terug op de parkeerplaats besluiten we het voor gezien te houden. De grutto's waren al in groten getale aanwezig en ook de blauwe kiekendief was leuk.

Grutto's

Foto: Jan Katsman

Vogelexcursie Leersumse Veld

TEKST: EMILE SANDERS

7 MAART 2020

Op zaterdag 7 maart troffen 23 vogelkenners en/of wandelaars elkaar op het Leersumse Veld.

Gezien het forse aantal deelnemers hebben wij de groep in tweeën gesplitst, waarbij Nicolien bij de ene groep aanwezig was en de schrijver van dit artikel bij de andere groep. Af en toe kwamen de groepen elkaar weer tegen in het veld en werden de belevenissen uitgewisseld.

Hoewel nog vroeg in het voorjaar lieten vele vogels hun gezang al horen en kon genoten worden van o.a. de boomleeuweriken, welke al zingend naar beneden parachuteerden; werkelijk een prachtig voorjaarsgeluid. Niet in de laatste plaats kwam dit door het mooie redelijk zonnige voorjaarsweer, maar wel met een frisse wind. Door dit mooie weer waren ook de roodborsttapuiten volop in de weer. De grote bonte specht was veelvuldig te horen en te zien.

Klakekster in Leersumse Veld

Foto: Ton Goes

Na een forse speurtocht werd door een van ons de klapeksteresignaleerd. Deze bleef uiteindelijk redelijk lang op een bepaalde tak zitten, zodat iedereen, middels de aanwezige telescopen, deze mooie vogel kon bewonderen.

Verder werd een koppel zwarte spechten gezien en gehoord, een kuifmees zat mooi in een den, een buizerd kwam overvliegen en de grote lijster liet zich in de verte horen.

Al met al kan gezegd worden dat deze zaterdagmorgen geslaagd en vooral ook gezellig was na een sombere natte winterperiode. De lente heeft zich op deze dag van zijn vrolijke kant laten zien en hopelijk volgen nog vele prachtige (vogel)dagen.

Graag zien wij jullie weer terug bij een volgende excursie.

Even voorstellen

TEKST EN FOTO'S: JUDITH PIJNACKER

Op het allerlaatste moment besloot ik op een donderdagavond in november naar de informatieavond van de IVN Natuurgidsenopleiding (NGO) 2020-2021 te gaan. Eigenlijk paste het niet, zo'n intensieve opleiding naast wat ik al deed, maar ik wilde mij toch goed laten informeren om een weloverwogen keuze te kunnen maken. Toen ik op het nippertje binnenkwam bij het Walkartcentrum, zat de zaal bomvol. Dat had ik niet verwacht, wat een belangstelling! Er bleken ruim 90 aanmeldingen voor de informatieavond, allemaal mensen die meer over de natuur willen leren en dat willen overdragen aan anderen. Heel mooi, want daarmee begint volgens mij het zorgdragen voor de natuur, en dat is hard nodig in een tijd waarin de natuur onder druk staat.

Judith op Texel

Bron foto: bij redactie bekend

Trilveen en zonnedauw

Het IVN ken ik al lang. Tijdens mijn middelbareschooltijd deed ik IVN-jeugdkampen, de voorganger van Woesteland. Mijn eerste zomerkamp was in de Wieden, waar we het trilveen hooiden. Daar zag ik voor het eerst zonnedauw, en daar ervaarde ik hoe het is om op trilveen te lopen en soms een natte voet te halen als je niet goed oplette. Er volgde ook nog een aantal winterkampen, waar we wilgen knotten en bomen zaagden in de vrieskou. Tijdens mijn studententijd raakte het IVN op de achtergrond, er kwamen wandeltochten voor in de plaats, en later vergezeld met een verrekijker om ook ondertussen vogels te kijken. Iets wat ik als kind al graag deed in de tuin bij huis, met een vogelboek bij de hand om de vogels die ik zag op naam proberen te brengen.

Na kantoor de natuur in

Ooit overwoog ik biologie te studeren, maar studeerde af en promoveerde uiteindelijk in de psycholinguïstiek. Nu werk ik als relatiemanager Praktijkgericht onderzoek bij SURF, de landelijke coöperatie voor ICT voor onderwijs en onderzoek. Hier adviseer ik hogescholen over ICT-infrastructuur voor onderzoeksdata en breng ik mensen bij elkaar voor kennisdeling en innovatie. Met al dat overleggen en kantoorwerk, is buiten zijn in de natuur voor mij de manier om tot rust te komen: een wandeling door Niënhof, langs de Kromme Rijn, in het bos, of werken in onze moestuin.

Vroege sterhyacint op de Niënhof

Start van NGO

Na de informatieavond was ik vol enthousiasme en was voor mij duidelijk dat ik hier graag tijd voor vrij wilde maken. Ik was dan ook heel blij toen ik bericht van Harry Kerver kreeg dat ik met de NGO kon starten. Inmiddels zijn er vier cursusavonden en twee excursies geweest, heel interessant en leerzaam allemaal. Met een grote groep enthousiaste mensen uit de regio die allemaal een passie voor de natuur met elkaar delen. Wat ik heel leuk vind aan de NGO, is dat ieder zo zijn of haar eigen achtergrond en expertise meeneemt. De een weet al ontzettend veel van landschapsarchitectuur, de ander van overleven in de natuur en weer een ander veel van bomen of vogels. Zo vullen we elkaar goed aan en kun je zoveel meer leren van anderen.

Natuurwaarnemingen delen

Op het moment dat ik dit schrijf staat het programma helaas even stil vanwege de Corona-situatie. Ondertussen houdt de groep contact met elkaar via Whatsapp en vliegen de mooiste natuurwaarnemingen voorbij: nestelende boerenzwaluwen, een bosuil, de blauwborst, vingerhelmkruid versus holwortel en rosse metselbijen in bijenhottels. Ik kijk ernaar uit dat we weer verder kunnen met het programma!

Wie doet wat?

IVN AFDELING HEUVELRUG EN KROMME RIJN

Lidmaatschap € 24,00 per jaar. Aanmelden via www.ivn.nl/afdeling/heuvelrug-en-kromme-rijn/lidmaatschap. Voor vragen over lidmaatschap of automatische incasso, adreswijzigingen of opzeggingen kunt u terecht bij de IVN Service-desk (info@ivn.nl).

Donateurs kunnen wijzigingen doorgeven of zich afmelden via ledenadministratie@ivnhkr.nl

Voorzitter	Vacant
Secretaris	Moniek Löffler, secretaris@ivnhkr.nl
Penningmeester	Henny van Hamersveld, penningmeester@ivnhkr.nl Banknummer afdeling: NL65INGB0001572287
Bestuurslid/beheer	Pim Bredschneijder, p.bredschneijder@ivnhkr.nl
Vertrouwenspersoon	Sylvana Bouwens, vertrouwenspersoon@ivnhkr.nl
Website	www.ivn.nl/afdeling/heuvelrug-en-kromme-rijn
Faceboek	https://www.facebook.com/IVN.HeuvelrugEnKrommeRijn

Werkgroepen

Cursussen	René Wassenberg, renewassenberg@gmail.com tel. 0653502223
Jeugd	Lucy van de Vijver, lucyvandevijver@hotmail.com
(Wandel)excursies	Pieter Meijer tel. 0610079477, Geert Kuitenbrouwer, tel.0653909363 wandelingen@ivnhkr.nl
PR	Irene van oosterhout, pr@ivnhkr.nl

Projectgroepen

Natuur en gezondheid	Leendert van der velden, leendertvandervelden46@gmail.com Aanvraag Natuurkoffer via Leendert van der Velden
Natuurfotografie	Kees van Rijsbergen, keesvr1950@hotmail.com

KNNV AFDELING ZEIST, HEUVELRUG EN KROMME RIJN

Lidmaatschap € 34,00 per jaar, inclusief abonnement op Natura. Huisgenootleden € 12,50 per jaar en Ratelaar-leden € 16,00 per jaar. Bankrekening: IBAN NL93INGB0003720624 t.n.v. KNNV Zeist, Heuvelrug en Kromme Rijn.

Opzeggingen vóór 1 november van het lopende jaar bij de ledenadministratie.

Voorzitter	Nico Bolle, 06-23271152, voorzitter@heuvelrug.knnv.nl
Secretaris	Simone laanbroek, 030-2280718, secretaris@heuvelrug.knnv.nl
Natuurhistorisch secretaris	Lieke Versantvoort, 030-6562463, n.h.secretaris@heuvelrug.knnv.nl
Penningmeester	Ton Bom, penningmeester@heuvelrug.knnv.nl
Bestuurslid PR	Hans van Schaik, 06-23639305, jprvanschaik@gmail.com
Ledenadministratie	Sophieke Nijhuis, 030-6567910, ledenadministratie@heuvelrug.knnv.nl
Plantenwerkgroep	Arnout Imhof, 0343-539920, a.imhof@ziggo.nl
Midweekgroep	Arend van Oosten, 030-6932617, arendvanoosten@gmail.com
Vogelwerkgroep	Nicolien Drost, 030-6563717, nicolien@droho.nl
Natuurwerkgroep	Simone Laanbroek, 06-57075182, secretaris@heuvelrug.knnv.nl
Webmaster	Herman Verschuren, 06-15554910, verschuren.herman@gmail.com
Redactie Grote Ratelaar	Marijke Warmerdam, 06-21286243, marijke.warmerdam@hetnet.nl Jan Katsman, 06-22474760, jan.katsman@planet.nl

GEZAMENLIJKE WERKGROEPEN IVN EN KNNV

Mossenwerkgroep	Bert Geerdes, 030-2210321, bert.geerdes@xs4all.nl
Paddenstoelenwerkgroep	Bert Tolsma, 030-6959861, lptolsma@gmail.com Mirjam Veerkamp, 0343-551905, veerkamp.berg@planet.nl
Insectenwerkgroep	Erik Gruys, 0343-518723, gruys@casema.nl

INDIEN ONBESTELBAAR: GILDENRING 33, 3981 JJ BUNNIK

Beleef de natuur

Tapuit

Foto: Anne van Emmerik